

10-16 ianuarie 1996

RADU CĂLIN CRISTEA
despre **Virgil Măgureanu** pag. 7

ANDREI CORNEA
Va deveni România,
după alegerile
din 1996,
o țară
de neguvernată? pag. 3

**Viza pentru Olanda
și Spațiul
Schengen** pag. 5

Dacă pînă în decembrie 1989 România „beneficia” de una dintre cele mai extinse poliții secrete, cu, firește, cel mai mare număr de informatori (majoritatea, probabil, făcîndu-și formal, fără tragere de inimă, îndatoririle, din teamă, sărăcie și neștiință), era de așteptat să fie în continuare un cîmp al manipulărilor. Mai ales după ce reprezentanții diverselor „aripi” ale Securității s-au „privatizat”, luînd cu ei și dosarele rătăcitoare.

Nu doar voturile majorității guvernamentale, ci și, din păcate, destule ale Opoziției democratice ori multe dintre condeiele *en vogue* în ultimii ani, ca să nu mai vorbim de toate scaunele ministeriale, directoriale etc. par susținute și dirijate din zone oculte. Par, pentru că probele ultime nu există, totul se înecă într-o ambiguitate monotonă. Nimic nu a fost mai prost primit în România decît ideea unei legi a lustrației, cum și Albania, nu numai Republica Cehă, a pregătit pentru cei implicați în viața politică. Cei care, șantajabili fiind, pot oricînd pune în primejdie securitatea statului. În această colcăială de interese și lăcomii particulare, liniile de forță rămîn cele ale vasalităților și șantajelor, iar artileria grea (dosarele) nu s-au clintit de la sfîrșitul lui decembrie 1989.

Anul 1995 a oferit permanent opiniei publice semne ambigue – dar de o monotonă ambiguitate – despre luptele dintre servicii secrete: nu doar cazul căpitanului Soare ori „Terasa Anda”, ci și mici „pastile biografice”, cu date precise, tîrîte de apele presei, de la fief-ul României Mari pînă la Ziua ori

Academia Cașavencu. Încă din vară, Virgil Măgureanu dădea semne că ar fi interesat de o copie a dosarului său, alta decît cea care ar fi fost dată publicității de Gelu Voican Voiculescu, cu cîțiva ani în urmă, în *Tinerama*.

Ritmul vieții politice încetinește la sfîrșitul fiecărui an. Încep sărbătorile, cadourile, premiile, care, pe o străveche rețetă magică, selectează din in-

ani. Cu atît mai mult cu cît în tabloul politic s-au produs schimbări semnificative. Opțiunea prooccidentală a regimului Iliescu, fără îndoială și sub presiunea unor mutații internaționale (votul pentru comuniști și pentru nostalgia imperiului în Rusia, prezența NATO în Balcani etc.), a trecut de la discursul într-o limbă de lemn readaptată la gesturi mai concluden-

matori ai Securității. (Modul în care unul dintre ei, Sorin Roșca Stănescu, directorul cotidianului mai sus amintit, a surmontat acest handicap este semnificativ și pentru reperatele morale ale momentului, și pentru genul de opoziție pe care îl face PL '93, patronul său.)

Culisele comuniste au ascuns totdeauna înfruntări feroce, despre care istoricii aflau tîrziu și parțial, după procese și execuții staliniste. La noi, un ultim act de acest fel s-a produs la Crăciunul din 1989 și cele două tabere nu par să-și fi reglat toate conturile. Decesele ciudate, alianțele provizorii și, bineînțeles, dosarele de colaborare cu Securitatea oferă o rezervă substanțială pentru șantaje, numai bune de operat în perioada electorală. Din păcate, precum în tragediile clasice, cetatea a plătit crimele neștiute și alianțele murdare: imobilismul, inerția, proasta imagine a României în lume au fost costurile exorbitante ale complicității taberelor oculte înclăștate în Decembrie 1989. Costuri care este foarte posibil să nu fie nici acum terminate, așa cum nu este deloc sigur drumul pe care, orbecînd astfel prin întuneric, s-a angajat România. Iar reprezentanții Opoziției și ai presei autonome independente care s-au arătat încîntați de măsluita *Carte albă a Securității* ori de primele file din dosarul lui Măgureanu sînt în cel mai bun caz niște naivi care și-au asumat singuri rolul de a scoate cu mîna lor castanele din foc.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Ambiguități monotone

formul existenței doar reușitele. În ciuda blazării în privința „misterelor Revoluției”, ritualul ultimilor ani introduce, lingă festivitățile colorate ale Crăciunului și Revelionului, secvențe dispartate din serialul negru, mereu lacunar, mereu ambiguu al lui Decembrie '89. Din nou complotiști, teroriști, mascarada procesului lui Ceaușescu, conturile din Elveția, implicarea Moscovei etc. Cei care au sperat ca timpul și tăcerea să decoloreze singele vărsat atunci par să-și fi atins, în parte, scopul: o dovedește între altele și spectacolul de consum public al procesului soților Ceaușescu, regizat de *Ziua*, un cotidian specializat în scandaluri, dar cu probe subțiri. Și totuși discursurile repetate și repetitive (de bună-credință ori diversioniste) rămase fără răspuns, oricît de uzate ar fi la această oră, tot riscă să mai aducă prejudicii echipei instalate la putere acum 6

te, cel mai important fiind sacrificarea lui C.V. Tudor, deținătorul multor dosare compromițătoare, prin legăturile sale vechi și bine știute cu cea mai ceașistă aripă din Securitate. Începutul anului acesta nu face decît să continue deocamdată toate reflexele anului trecut. Unul este o atitudine ancilară de umilă fascinație față de centrele de putere, situate la Cotroceni ori între Băneasa și Otopeni. Dintr-un loc vin banii și posturile, date pe carnetul de partid, ca și altădată. În celălalt stau dosarele, nu doar înghesuite pe rafturi și pline de praf, ca în filmul lui Stere Gulea (deloc întimplător ales ca loc al violului), ci și microfilmate.

Anul electoral se anunță însă din debutul său mult mai tensionat decît 1992, cînd au ieșit la suprafață doar cîteva file din dosarele a doi ziariști ai Opoziției, dați în vileag ca foști infor-

Stimată Gabriela Adameșteanu,
Vă scriu pentru a vă mărturisii că mi-ar fi plăcut să votez alături de dumneavoastră pentru acordarea premiului GDS lui Ilie Ilașcu. Și așa fi făcut-o cu siguranță, dacă așa fi fost membru GDS.

Am aflat însă că așa fi (și încă din ianuarie 1990) doar din numărul trecut al revistei.

Fac, deci, cuvenita rectificare, rugându-vă să publicați precizarea neapartenenței mele, deocamdată, la GDS și încredințându-vă, în același timp, de toată admirația mea pentru dvs. și pentru ceea ce are mai bun revista „22”.

Ana Blandiana

În emisiunea „Linia întâi”, ediția din 23 oct. a.c., invitatul Gabriel Liiceanu a explicat că, dacă noi sîntem în stare de înapoiere/amorteala comparativ cu vecinii, colegi de suferință comunistă, este că nu am avut anul 1953 – Germania de Est, 1956 – Ungaria, 1968 – Cehoslovacia etc.

Mărturisesc că numai de data aceasta domnul Liiceanu nu m-a convins și vinovat sînt, poate, eu că n-am citit studiile referitoare la luptele/suferințele românilor comparativ cu luptele/suferințele vecinilor. Dacă au murit atîția români cu arma în mînă, luptînd în munții Carpați și Măcin împotriva organelor de securitate, dacă au murit atîția în închisori ca urmare a regimurilor exterminatoare, dacă ni s-au aplicat metodologic atîtea alte forme de chinuri, ca bărăgane, Canal, porți albe, experimente Pitești, exmatriculări din facultăți, exproprii și evacuări din casele de locuit, expulzări și alte exuri, toate acestea nu înseamnă luptă/suferință și, adîionate, nu echivalează cu numărul victimelor anilor 1953, 1956, 1968?

Eu mi zic că ar fi necesar ca dv., împreună cu d-l Radu Nicolau și alții care gîndesc ca d-l Liiceanu, să contabilizați luptele românilor, începînd cu Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Ion Pantazi, Ion Ioanid, Ion Gavrilă Ogoranu și toți ceilalți ~~ion~~ împușcați sau încarcerați pentru că refuzau colectivizarea sau bombăneau împotriva comunismului și-apoi, pe baza adîionării luptelor/luptătorilor, să comparați cu numărul luptătorilor din țările vecine și să obțineți soldul.

Dacă societatea noastră a fost trădată de vîrfurile de sadoveni, parhoni, călinești etc., rădăcinile de IONI (adică marea masă) au luptat, au murit și memoria IONILOR nu trebuie întinată de oportunismul sadovenilor.

Doamnă Adameșteanu, nu credeți că trebuie numărați morții, pușcăriile, anii de închisoare și toate alte forme de suferințe gen Elisabeta Rizea, Raluca-Ioana Arnăuțoiu-Voicu etc. și numai după aceea să comparăm/concluzionăm?

Dar trebuie numărate, stimată doamnă, nu numai vîrfurile, că vîrfurile luptă, slavă Domnului! și astăzi, creînd Alternativa 2000 Civică împotriva altor vîrfuri aliate civic, pe cînd IONII n-au ce să facă grîului, așa că lupta continuă între vîrfurile contemporane și împotriva IONILOR.

Cu stimă și recunoștință pentru răspunsul dv.

Ion Aron, Ploiești

Desigur, scrisoarea mea poate să vă pară o mare îndrăzneală. După 8 ani de la data pensionării, un fost cadru didactic nu ar mai trebui să se adreseze unei publicații de talia revistei „22”, pe care o conduceți.

Pot să spun că revista „22” nu am citit-o „întimplător”, ea fiind citită, alături de revista *Dilema*, cu mult interes în familia noastră. Am constatat cu bucurie că revista „22” este citită de tineri și chiar de elevi de liceu, fapt pentru care eu consider că sîntem pe drumul cel bun. Și tocmai pentru faptul că revista este citită și de tineri, m-am gîndit să vă scriu, considerînd că am datoria morală să vă atrag atenția, dumneavoastră personal, asupra unui anumit articol.

Concret, este vorba despre articolul semnat de d-l Andrei Cornea „Ipo-crizia și obediența”, apărut în nr. 35 (289) al revistei. Dacă articolul respectiv ar fi apărut în cotidianul de mare tiraj (din păcate *Evenimentul zilei*), nu m-ar fi supărat deloc. Dar pentru faptul că a apărut chiar pe prima pagină a revistei „22”, mi-am luat îndrăzneala să vă scriu. Desigur, nu am talentul de a scrie al d-lui Andrei Cornea și nici cultura dumnealui. Faptul că voi face și o destăinuire din viața mea ar putea avea o nuanță de mahala.

Dar să revenim la problema dezbătută în articol. Domnul Andrei Cornea spune deschis că predarea religiei în mod obligatoriu la clasele I-IV este un act anticonstituțional. Deci, în opinia dumnealui, religia nu trebuie să fie obligatorie, nu trebuie să fie disciplină „cu notă”. Eventual, ar fi de acord cu „Istoria religiilor”, lucru imposibil la clasele I-IV. Soluția domnului Andrei Cornea este soluția unui „nostalgic”. Să nu predăm religia în școli (de altfel, poate fi liniștit: la clasele mari, IX-XII, religia este facultativă), să lăsăm loc mai departe ateismului, pentru că, în fond, aceasta înseamnă nestudierea religiei. Să mergem, deci, mai departe, așa cum a fost în ultimii 50 de ani, și vom culege rezultatele pe care le vedem cu toții azi: dezmăț, huliganism, hoții, crime. Este foarte tristă această perspectivă.

Să nu uităm, totuși, că poporul nostru este un popor creștin. Credința în Dumnezeu ne-a ajutat să suportăm demn toate relele care s-au abătut asupra noastră. Generațiile crescute cu credință în Dumnezeu nu au dat societății atîția delincvenți cîți avem azi.

Regret că trebuie să fac și o mărturisire din viața mea: acum 10 ani am fost operat, intrucît am avut un cancer laringian. Am scăpat cu viață datorită credinței mele în Dumnezeu, și pentru acest lucru le mulțumesc părinților mei. Am fost operat de un medic căruia îi port recunoștință nu numai eu, ci sute de bolnavi, conf. dr. A.V. Dimitriu, care, pe lângă faptul că era un mare chirurg, era și un om cu un suflet mare. Era nepot de preot, dar aceasta nu l-a împiedicat să fie un mare savant. Cu o zi înainte de operație, la spital a venit un preot și m-a împărțășit. Nu știu ce s-a întimplat atunci. Dar știu că m-am liniștit, am intrat atît de senină la operație, încît medicii s-au mirat de starea pe care o aveam. Pe vremea aceea nu era „indicat” să se știe că te-ai împărțășit. Au urmat zile de suferință, căci o operație de cancer laringian nu este ușoară. Pentru mine, aceasta a pus capăt carierei didactice. Momentul în care îți închei activitatea care ți-a fost dragă este un moment greu din viață. Mi-am dat seama că va trebui să mă pensioneiez, că nu voi mai putea fi niciodată profesor. Și toate aceste suferințe morale, pe lângă cele fizice, le-am suportat fără să mă gîndesc la

sinucidere sau la altceva. Le-am suportat datorită credinței mele în Dumnezeu.

Avînd în vedere suportul moral pe care ți-l dă credința în Dumnezeu, avem, oare, dreptul să-l luăm generațiilor noastre tinere? (...) Cu ce vrea d-l Andrei Cornea să facem educație morală tineretului? Cu emisiuni ca „Ceiul de la ora 5”? (...)

Vă cer scuze, stimată doamnă redactor-șef, pentru îndrăzneala mea și vă mulțumesc pentru clipele frumoase pe care mi le oferă revista „22”.

Cu stimă,

Carmen Bulandra, profesor pensionar,
București, 07.10.1995

Personalități la „Interviul săptămîinii”: Regele Mihai, Petre Mihai Băcanu, Nicolae Manolescu, Mircea Dinescu, Doina Cornea, Lucian Pintilie, Paul Goma, Octavian Paler, Gabriel Liiceanu, Mihai Șora, Ana Șincai, Ovidiu Popescu (fostul președinte al Asociației „21 Decembrie”), Cristian Pațurcu, Valeriu Sterian, Jana Gheorghiu, Cornel Nistorescu, Anca Florea (de la Radio Actualități), Marian Munteanu – pentru a ne lămurii ce este și mai ales ce vrea – și pentru ceva înviorare Virgil Măgureanu.

Poate n-ar fi rău ca în cadrul acestor interviuri săptămînale să invitați și lideri sindicali, cum ar fi: Bogdan Hossu, Matei Brătianu, Miron Mitrea, Dumitru Iuga și alții. Asta pentru a ne explica ce înseamnă o grevă generală. Care grevă generală s-a văzut cum arată!

Teme noi: Educație civică și în serial Codul civil.

Sîntem împotriva unei rubrici sportive. Sînt oameni pe care sportul nu-i interesează în asemenea măsură încît și „22” să se ocupe de sport. Sînt probleme mult mai grave de dezbătut.

Înădins am lăsat la urmă o propunere care, dacă vi se va părea interesantă, o puteți aplica. Sau nu.

În luna decembrie 1992, Radio Europa Liberă a difuzat un interviu cu eroul adevărat Călin Nemeș. În cadrul acestui interviu, Călin Nemeș a citit un apel de conștiință adresat românilor. Cred că se intitula „Noroco-

șilor”. Vă rugăm, dacă se poate, să preluați acest interviu și să-l publicați în „22”. Este foarte puțin, dar măcar atîta lucru se poate face în memoria sa. Am apreciat foarte mult documentul „Un revoluționar fără certificat”. Mai dorim asemenea documente, pentru că, iată, sînt și oameni care n-au ieșit în 21 Decembrie '89 pentru un certificat sau pentru alte favoruri.

Fam. Ecaterina și Viorel Popescu,
București

Onorată redacție,

Cu ocazia expediției talonului de pensie de veteran de război, vă scriu cîteva rînduri legate de valoroasele articole publicate în revista dv. de cultură generală, accesibilă oricîrui cetățean de cultură, cîștigată în școala medie.

Toți colaboratorii revistei „22” strălucesc prin scrisul lor. O impresie deosebită îmi face doamna Adameșteanu, prin interviurile ei bine alese, și umitorul talent H.-R. Patapievi, prin tot ce scrie. Nu sînt întotdeauna de acord cu părerile docte ale colaboratorilor Andreescu și Cornea. E foarte bine să fie obiectiv, dar să se simtă căldura sufletului de român.

Nu avem vecini prietenoși. Ne amenință „Arhipelagurile” fostelor imperii URSS și Austro-Ungaria, cu pretențiile lor la „insulele lor” din spațiul românesc. Să nu cedăm nimic! Să nu renunțăm la drepturile noastre! Dumnezeu ne va ajuta!

Am nespusă plăcere să vă urez putere de muncă pentru scrisul dv. întelept.

Aș dori să luați un interviu și eminentului rector al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, prof. univ. dr. Andrei Marga.

Renunțați la ortografia ceaustă! Sărbători Ferice și La Mulți Ani!
Prof. Bai Lascu, Cluj-Napoca 24 dec. 1995

La mulți ani '96!

1. Paler are mai multă dreptate decît Andreescu & Cornea.

2. În 1996, cine nu joacă cartea populistă și naționalistă, pierde! (Morală în politică are o conotație puțin deosebită definiției de dicționar!)

Maria Dudău, Pitești, 27.12.1995

În atenția abonaților revistei „22”

Facem apel la abonații noștri să renunțe la abonamentul încheiat la oficiile poștale. Aceste abonamente, realizate de fapt prin intermedierea RODIPET-ului, creează tot mai multe probleme redacției, deoarece RODIPET plătește cu tot mai multă întîrziere banii datorai revistei. În consecință, s-ar putea să ne vedem obligați a înceta expedierea abonamentelor încheiate în acest fel, pînă la plata sumelor restante.

Vă rugăm să vă abonați prin scrisoare adresată direct redacției sau, după caz, personal la redacție, în condițiile prezentate în anunțul alăturat.

Avantaje:

- serviciu prompt;
- cost mai mic;
- reduceri speciale;
- o permanentă legătură directă cu redacția.

ECONOMIȘTI PÎNĂ LA 40% ABONÎNDU-VĂ DIRECT LA REDACȚIE

8%	6.000 lei cu expediere prin poștă
15%	5.500 lei cu ridicare de la redacție
	SPECIAL pentru pensionari, cadre didactice, elevi, studenți, foști deținuți politici și veterani de război:
30%	4.500 lei cu expediere prin poștă
40%	4.000 lei cu ridicare de la redacție

Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa: Revista „22”, cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, București. Adevărurile (talon de pensie, adevărîțe școlare etc.), valabile un an, se expediază pe adresa: Revista „22” Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea pentru Serviciul de Difuzare.

Abonamentele se pot achita și la sediul redacției.

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociația EST-LIBERTES

ANDREI CORNEA

Va deveni România, după alegerile din 1996, o țară de neguvernare?

Una dintre sugestiile celor citorva sondaje de opinie publicate în decembrie 1995 pare să fie, dacă tendințele se confirmă, că marea problemă a jocului politic românesc după alegerile din 1996 va fi cea a alianțelor între forțele politice. Firește, totul rămîne deocamdată conjetură, și totuși sînt cîteva elemente pe care le putem avea în vedere, fără nici o pretenție de a face oficiu de profeți.

Grosso modo, din sondaje rezultă că vor exista două forțe principale, situate aproximativ la egalitate: PDSR și CDR. Nici una dintre aceste forțe însă nu poate să-și asigure, singură, o majoritate. Indiferent de procentul la care va fi fixat pragul electoral, ne putem întreba dacă o coaliție de tipul celei care a susținut guvernul Văcăroiu va mai fi posibilă. Desigur, în politică nimic nu este imposibil, mai ales în România, unde, vorba lui Mihail Sebastian, nu există incompatibilități, și totuși iată cîteva argumente care ar pleda împotriva șanselor reinnoirii „pentagonalei” sau „patrulerului” sau „triunghiului” roșu:

a) ruptura dintre PDSR și PRM, complicată, în ultimul timp, și de scandalul dosarului lui Virgil Măgureanu, ruptură despre care este plauzibil să credem că se va lărgi în perioada campaniei electorale, mai cu seamă dacă Ion Iliescu și C.V. Tudor se vor confrunta într-o dezbateră directă;

b) relațiile destul de fragile, cînd nu rele, dintre PDSR și PUNR, respectiv PSM;

c) dar poate cel mai important motiv este că apropierea României de NATO, asumată tot mai clar în ultimul timp de PDSR și de președintele Iliescu, a fost contestată direct de PRM și de PSM. În condițiile în care NATO se află deja în Balcani, în proximitatea României, și în împrejurarea în care politica externă a Rusiei devine tot mai ostilă extinderii spre est a alianței occidentale (recenta demisie a lui A. Kozîrev, prooccidentalul ministru de Externe, este un semn de rău augur), România va fi tot mai solicitată să-și formuleze non-ambiguu opțiunile strategice fundamentale. Or, este puțin probabil că Ion Iliescu își va asuma enorma răspundere de a vedea Ungaria intrînd în NATO, dar România nu, refuzul NATO în ceea ce ne privește datorîndu-se unei reluări a guvernării împreună cu PSM și PRM. Diferența dintre 1992 și 1996, din acest punct de vedere, este că, dacă în 1992 problema României era intrarea în Consiliul European, ceea ce era realizabil și cu un guvern susținut de PRM și PSM, în 1996 problema a devenit intrarea în NATO, ceea ce schimbă cu totul datele problemei.

Dacă, așadar, probabilitatea unei noi guvernări „tip Văcăroiu” este mică, nici o guvernare a Opoziției nu mi se pare mai probabilă. Într-adevăr:

a) CDR păstrează importante resentimente față de PD, ceea ce a blocat încheierea unui pact de neagresiune între cele două formațiuni. CDR ar dori să poată critica toate guvernările postdecembriste, ceea ce, desigur, nu poate încuraja relațiile cu partidul d-lui Roman.

b) UDMR a ieșit din CDR și pare greu de imaginat, în climatul actual, un guvern cu miniștri UDMR.

c) Alte partide, precum PAC, au și ele cele mai proaste relații cu CDR, și, dacă vor intra în viitorul parlament (problematic în cazul unui prag de 5%), nu le va fi ușor să participe la un guvern de coaliție durabil.

Ce am putea însă spune despre posibilitatea (despre care s-a vorbit destul de mult în ultimul timp) a unei „mari coaliții” între PDSR și CDR, cu sau fără alte „ingrediente”?

Chiar dacă polemicele dintre aceste două formațiuni s-au mai atenuat și chiar dacă, în anumite chestiuni, economice, de exemplu, s-a observat o convergență de opinii între cele două formațiuni, o colaborare la guvernare mi se pare dificilă, ea trebuind să depășească nu numai blocaje și resentimente personale, dar și să obțină un acord în cîteva chestiuni capitale, cum ar fi:

a) chestiunea monarhiei și, în sens mai larg, a statutului fostului suveran;

b) chestiunea restituirii caselor naționalizate;

c) chestiunea judecării celor care, activi fiind în aparatul represiv al fostului regim, s-au făcut vinovați de crime și de abuzuri grave.

S-ar putea, eventual, încerca o guvernare, amîninîd rezolvarea acestor probleme, dar faptul ar indigna, cu siguranță, o mare parte a electoratului CDR. Din acest punct de vedere, moartea lui Corneliu Coposu obligă CDR la defensivă. Căci e probabil că, dacă liderul țărănist în persoană ar fi dat semnalul unei colaborări cu PDSR, lumea și-ar fi amintit totuși că a suferit sub comuniști; dacă același lucru l-ar face însă Emil Constantinescu, mă tem ca lumea să nu-și amintească că a fost secretar de partid.

Prea multe posibilități în afara acestora nu mai rămîn. E peste măsură de greu, de exemplu, de închipuit o colaborare PDSR-PD.

În concluzie, s-ar părea că una dintre marile probleme ale politicii românești tînde să fie reprezentată de incompatibilitățile de tot felul dintre partide. Am spune, în limbaj chimic, că acestea au tot mai puține valențe libere cu care să forneze legături între ele. Dacă această tendință se va menține și amplifica și dacă nu va interveni un element nou, care să modifice considerabil jocul politic, România riscă să fie, după 1996, tot mai greu guvernabilă, ceea ce nu a fost cazul pînă acum. Cît despre șansa ca ea să fie cu adevărat și mai bine guvernată — aceasta devine fragilă de dreptul.

MIERCURI 3 IAN.

● Reacții după publicarea dosarului de Securitate al lui Virgil Măgureanu. Directorul SRI, Virgil Măgureanu, a trimis spre publicare cotidianului *Evenimentul zilei*, pe 29 decembrie 1995, dosarul său de rezident al Securității, din care rezultă că a colaborat cu această instituție în perioada septembrie 1963–octombrie 1964. În nota adresată directorului cotidianului amintit, Măgureanu a afirmat că gestul său nu se datorează intenției de a se disculpa, ci dorinței ca „toate lucrurile să fie clare”. C.V. Tudor a declarat că va înainta Comisiei parlamentare de supraveghere a SRI dosarul complet al lui Virgil Măgureanu. Senatorul PRM a afirmat că deține probe din care rezultă că Măgureanu ar fi continuat să activeze în cadrul fostei Securități și după anul 1964, devenind căpitan cu numele conspirativ Mihai Mihăilă. Senatorul PDSR Vasile Văcaru, președintele Comisiei parlamentare pentru controlul SRI, a declarat că este surprins de gestul directorului SRI și a susținut că membrii comisiei SRI nu au fost informați asupra deciziei lui Măgureanu.

● Cerere de extrădare a lui Băhăian. Procurorul general, Vasile Manea Drăgulin, a trimis autorităților ungare o scrisoare în care solicită extrădarea patronului SC Sabina Product, arestat pe 22 dec. 1995 la Budapesta. Băhăian a fugit din România pe 11 oct., cu aproximativ 10 miliarde lei.

● România respinge alegerile din Transnistria

Purtătorul de cuvînt al MAE a transmis că guvernul român a trecut „Regiunea transnistreană face parte din Republica Moldova, a cărei suveranitate și independență nu pot fi afectate de alegeri false. România sprijină pe deplin integritatea Moldovei”. Peste 80% din populația rusofonă a Transnistriei s-a pronunțat pentru independența regiunii.

JOI 4 IAN.

● UDMR cere sesiune extraordinară Liderii grupurilor parlamentare UDMR din Camera și Senat au

adresat cereri pentru convocarea unei sesiuni extraordinare a Parlamentului pentru dezbateră, în regim de urgență, a Legii bugetului de stat pe 1996. UDMR crede că dreptul Guvernului de a emite ordonanțe va pune Parlamentul în situația de a adopta o Lege a bugetului după ce deciziile majore au fost luate de Executiv.

LUNI 8 IAN.

● UE rămîne partener privilegiat al României

Ritmul anual de creștere a comerțului exterior al României cu Uniunea Europeană a fost de 17,5% în perioada 1993–1995, comparativ cu 9,6%, cît a fost creșterea înregistrată de comerțul exterior total al țării în același interval, arată Ministerul Comerțului, la prima sesiune a Comitetului Interministerial pentru Integrare Europeană. Printre prioritățile României pe 1996 figurează încheierea unor acorduri de liber schimb cu țările din CEFTA, Turcia și Țările Baltice ca și reducerea taxelor vamale la importul produselor industriale originare din UE.

● PNȚCD nu exclude colaborarea cu „părți” din PDSR

Președintele interimar al PNȚCD, Ion Diaconescu, nu a exclus o eventuală colaborare chiar cu „părți din PDSR”, dacă, după alegerile din 1996, CDR și restul Opoziției nu vor deține majoritatea absolută. Diaconescu a mai arătat că procesul de întinerire a partidului continuă. „Mai sînt doar șase bătrîni la conducerea filialelor județene din cele 42 de județe”.

● PSM cere destituirea conducerii BNR

Prim-vicepreședintele PSM, Adrian Păunescu, a cerut destituirea conducerii BNR pentru că „și-a permis trufia de a nu da salariile bugetarilor și altor categorii de salariați” în ajunul sărbătorilor de iarnă. Păunescu crede că această atitudine a BNR vine în continuarea politicii antinaționale a principalei instituții bancare a țării.

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

Din numerele viitoare

- Interviuul săptămîinii: Ion Rațiu
- H.-R. Patapievică — Idei în libertate
- Daniel Dăianu: „Geopolitica în Europa” (IV)
- Discuție la lansarea cărții „Instaurarea comunismului — între rezistență și represiune” (Ana Blandiana, Constantin Rădulescu Zoner, Mirela Hagiopol, Romulus Rusan)
- Cronică literară de Gabriel Dimisianu: Monica Lovinescu: „Unde scurte V”
- Interviu cu ambasadorul Statelor Unite, Alfred Moses
- Discursul ambasadorului Franței, Bernard Boyer: Suveranitatea statului ieri și astăzi
- Discuție în jurul cărții lui S. Damian „Fals tratat despre psihologia succesului” (Mihai Șora, Doina Urlicariu, Cristian Tudor Popescu, George Pruteanu)
- Inamovibilitatea judecătorilor (anchetă): Gina Crîngariu, Corneliu Turianu, Paul Florea, Alexandru Athanasiu
- Este firesc ca Virgil Măgureanu să rămînă director SRI? (anchetă)
- Dorel Șandor: Măsuri pentru demantelarea comunismului totalitar
- Hari Kuller: Mit, cultură, societate
- Hállér István: Religia — o prioritate în școală
- Bogdan-Alexandru Geană: Orb pentru 45 de minute la Budapesta
- Recenzie despre ultima carte a lui Andrei Codrescu — „The Blood Countess”
- Ernest Latham Jr. despre cartea Irinei Livezeanu „Politica culturală în România Mare”. Fragment din cartea Irinei Livezeanu (Consensul naționalist)
- Despre adopții — anchetă
- „Postcomunismul” (articol de Heiko Flottan, publicat în Süddeutsche Zeitung) și „Reîntoarcerea comuniștilor” (C.G. Ströhm, publicat în Die Welt)

ILIE ȘERBĂNESCU

1996 Cosmetizările preelectorale, un pericol pentru economie

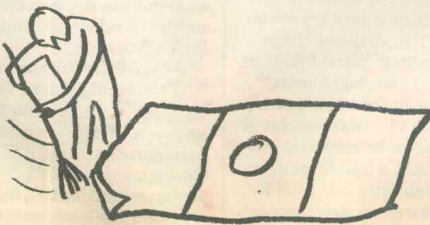
1995 – despre care autoritățile de la București vor insista să spună că a fost anul celei mai înalte creșteri economice din perioada postdecembristă (aproape 6% la nivelul PIB și peste 10% la nivelul producției industriale) – s-a încheiat într-un climat marcat de distorsiuni și îngrijorări. Leul a căzut spre sfârșitul anului, finanțarea externă este precară, dobânzile au fost din nou sever majorate, blocajul financiar a sporit fabulos, au fost adoptate măsuri de frinare drastică a importurilor, programul guvernamental de privatizare, prost conceput și lamentabil aplicat, este în pragul unui eșec net, prețurile cresc la tot pasul și doar statisticile oficiale se încapăținează absurd să nu le consemneze adevăratele dimensiuni, dificultățile energetice sînt evidente, ca și absența logisticii necesare pentru a se face față unei ierni aspre.

Realitatea este că 1995 a fost anul reaccentuării celor mai periculoase dezechilibre din economia românească, tribut previzibil plătit unei politici economice neadecvate condițiilor. Privatizarea a fost tergiversată, iar asanarea industriilor neviabile blocată. Mai grav însă, în loc să se manifeste o prudență maximă în relaxarea politicii bugetare și monetare restrictive, dacă tot nu se întreprindeau reformele de structură necesare, guvernul a forțat relaxarea, stimulind producția. Nu întâmplător, dezechilibrele s-au reaccentuat. Căci este vorba de încurajarea unei producții care, din păcate, este obținută și în atâtea și atâtea activități neperformante și deci de natură să genereze irosiri de resurse și disfuncționalități.

Cel mai grav dezechilibru este în conturile externe, unde deficitul a depășit 1,6 miliarde dolari, echivalentul a peste 20% din exporturi. El a apărut tocmai ca urmare a faptului că sectoarele neperformante ale industriei au beneficiat și ele de accesul mai facil la resurse, inclusiv din import, pe care l-au creat ieftinirea creditului și relaxarea politicii monetare. În mod cu totul imprudent, nu s-au luat din timp măsuri de frinare a importurilor, cu toate că nu se conta pe o finanțare externă acoperitoare, ceea ce a făcut să se recurgă la puținele rezerve valutare existente, ajunse astfel la cote îngrijorător de

scăzute. Acum este nevoie de o scumpire serioasă a creditului și de stoparea pe diferite căi a importurilor, inclusiv prin suspendarea unor scutiri sau îlesniri vamale.

Aceste grele moșteniri pentru '96 i se adaugă alte două dezechilibre, legate, ambele, de dimensiunea atribuită în statisticile oficiale fenomenului inflaționist. Potrivit acestor statistici, creșterea prețurilor la bunurile de consum în primele 11 luni din '95 ar fi fost de numai 23%. O asemenea cifră este o combinație nefericită între tendința contraproductivă de ținere în frâu în mod artificial a inflației și evidenta înfrumusețare din birou a acesteia, în comparație cu realitățile pieței. Cursul valutar a fost vreme îndelungată menținut în chingă, cu prețul cheltuirii rezervelor valutare, pentru ca devalorizarea acestuia să nu oblige la creșterea mai severă a prețurilor interne. Și dacă scăzuta inflație co-

municată oficial provine numai din acest fapt, fără a rezulta și dintr-o cosmetizare cât de cât a cifrelor statistice în sine, înseamnă că dezechilibrele pe care le aduce în atenție sînt cu atât mai profunde și mai periculoase.

În aceeași perioadă a intervenit o devalorizare a cursului leului, pe care a impus-o dintr-un anumit moment deficitul extern, de peste 44%. Aceasta îi determină pe agenții economici și pe particularii individuali să considere deținerea în sine a valutei ca asigurînd o profitabilă protecție împotriva inflației

și ceea ce este deci de natură să redeclanșeze fuga de leu. Doar o creștere a prețurilor și o majorare substanțială a dobânzilor la depozite poate combate o asemenea tendință destabilizatoare.

Mai mult, comparînd, pe baza ultimelor date statistice definitive, creșterea prețurilor și cea a salariilor din perioada de un an, între sfârșitul lui noiembrie 1995 și sfârșitul lui noiembrie 1994, rezultă că s-ar fi înregistrat o sporire cu aproape 20% a salariului mediu net real, fără a fi existat și acoperirea unei majorări cel puțin corespunzătoare a productivității muncii. Ar însemna că diferența lipsită de acoperire ar urma să se transforme rapid în inflație sau că o explozie a prețurilor ar urma să intervină în vederea reechilibrării cererii și ofertei.

Toate aceste dezechilibre reclamă corecții inevitabile. Care implică, evident, costuri economice și sociale. La aceste corecții, în mod normal, ar urma să ne așteptăm în 1996, în cursul căruia, pe lângă dificultățile nou-apărute, trebuie soluționate și problemele moștenirii lăsate de 1995. Numai că 1996 este un an electoral. Ceea ce, probabil, va determina autoritățile de la București să încerce cu orice preț să împiedice ieșirea la suprafață a consecințelor menționate dezechilibre. Aceasta va însemna însă aminarea corecțiilor, care sînt de neocolit și, ca urmare, acumularea unei note de plată viitoare și mai mari în plan economic și social.

Se va căuta din nou pe parcursul iernii, dar și după aceea, să se mențină artificial în chingă cursul leului, contrar cerințelor perioadei și condițiilor obiective din economie. Aceasta în scopul preîntîmpinării unei explozii în prețurilor, deși chiar și numai în urma devalorizării intervenite în noiembrie, avînd în vedere amplitudinea ei, ar fi trebuit deja majorate prețurile la combustibili și energie și, prin incidentă, un nou val de creșteri de prețuri ar fi urmat la celelalte produse.

Speranța autorităților este de fapt aceea de a obține ceva credite externe în această perioadă, pe lângă cele primite deja de la FMI, cu care să continue finanțarea importurilor, să mențină cursul leului și să subvenționeze direct sau indirect intrările de energie și materii prime din import pentru ca decontarea internă a acestora, dependentă de evoluția cursurilor valutare, să nu explodeze în prețuri.

Evident, este o soluție pasageră, condiționată strict de quantumul creditelor externe ce, eventual, ar urma să vină și care oricum nu va rezolva problemele de fond. Corecțiile sînt inevitabile și cu cit vor fi făcute mai târziu, cu atât vor fi mai costisitoare.

Civilizația și cultura egipteană în Secolul 20

Secolul 20

Ediția recent apărută a *Secolului 20* este dedicată Egiptului și tratează un spectru larg de aspecte ale civilizației antice și ale societății moderne, combinînd articolele aparținînd unor scriitori contemporani cu eseuri publicate postum ale unor personalități de talia unor Tristan Tzara și Mircea Eliade. Printre autorii eseurilor cu referire directă la antichitatea egipteană (istorie, geografie, lingvistică, religie, ritualuri funerare) se află un număr semnificativ de autorități în domeniul egiptologiei (Miron Cihă, Klaus Koch, Jean Chevalier). Într-o altă secțiune, Egiptul este prezentat din perspectiva observatorului cultivat european. Futuristul italian Filippo Tommaso Marinetti scrie despre fascinația sa pentru civilizația străveche; Tristan Tzara, fondatorul mișcării dadaiste, descrie căldura umană pe care o degajă malurile Nilului; urmează Octavian Paler, care privește Egiptul ca pe o lecție de modestie. Reflecțiile acestor scriitori atît de îndepărtați sînt juxtapuse, în al treilea capitol, cu experiențele aceluia care au călătorit prin Egipt. Ne

sînt astfel prezentate extrase din jurnalele de călătorie ale lui Mircea Eliade, William Golding și Christian Desroches Noblecourt.

În al patrulea capitol intrăm într-o discuție asupra literaturii moderne. Acesta conține texte reprezentative ale unor scriitori cunoscuți, ca de exemplu Taha Hussein, Salah Abd Es-Sabour și Naghib Mahfuz, laureat al Premiului Nobel. Extrasele din operele acestor autori sînt intercalate cu eseuri critice ale cercetătorilor români în domeniul literaturii arabe. Ultimul capitol este dedicat operei și influenței unui renumit egiptean, Boutros Boutros-Ghali, secretarul general al Națiunilor Unite.

Oglinda și secera

Dar, ascuns în spatele acestei structuri simple, se află un conflict de priviri. Capitolele sînt vizibil structurate pentru a stabili un echilibru între articolele omului de știință și cele ale fascinatului, dar ignoranțului observator. Cu toate acestea, majori-

tatea eseurilor tratează Egiptul acordînd un interes deosebit pentru îndepărtatul (și deci neinformatul) cititor. Se stabilește astfel un cadru în care aspectele civilizației egiptene sînt prezentate prin intermediul unui oglindzi, în care se reflectă chipul cititorului european. În articolul lui Ștefan Aug. Doinaș, „Elogiul Scribului”, autorul urmărește originile scrierilor egiptene ca fiind evidențiate de evoluția scribului sculptat. El consideră că există două reprezentări ale acestei figuri cu care ochiul european s-a familiarizat. Cea mai veche, descoperită la Giseh, este cioplită din granit și înfățișează scribul ca figură robustă și impunătoare. Statuia, de o masivitate primitivă, are o privire oarbă, lipsită de orice expresie. Al doilea scrib datează dintr-o epocă ulterioară, este din calcar și a fost descoperit la Saqqarah. Acesta este vizibil mai finisat: corpul sculptat cu delicatețe, privirea sfredelitoare, „afinită asupra întregului, dar și a amănuntului”. Doinaș pune în contrast aceste două reprezentări ale scribului pentru a demonstra evoluția scribului egiptean de la perioada în care scriitorul era considerat prizonierul propriei sale condiții la cea în care devine un direct mijloc al sacralului.

„Oare istoria scribului, de la începutul lui neguros și magic pînă la actuala lui apocalipsă computerizată, nu încapă între aceste două imagini ale Scribului?” – întrebă Doinaș. Figura scribului devine un obiect reflexiv, o oglindă care reflectă chipul lumii europene. Finalitatea acestui articol este nu doar de a arunca o lumină asupra civilizației egiptene, ci și de a ne oferi o unealtă reflexivă, prin care să înțelegem mai bine propria noastră lume.

„Privirea întoarsă”, care apare pentru prima dată în articolul lui Doinaș, definește structura întregului număr. În eseu „Literatura arabă în oglinda

Viza pentru Olanda și Spațiul Schengen

La București, clădirea în care își are sediul Ambasada Olandei (str. Atena 18, tel. 01-212.22.42) este despărțită de cea care găzduiește Ambasada Germaniei (str. Rabat 21) printr-un mic spațiu verde, străjuit de arbuști și spintecat de o potecă bătută de pasul oamenilor prea grăbiți pentru a-și ocoli. În zilele aglomerate, cei care își așteaptă rîndul pentru viza germană sau tolanji pe iarba acestui rond, dormitînd sau înghebindu-și un picnic ad-hoc. Spre deosebire de Republica Federală a Germaniei, Regatul Olandei pare să atragă mai puțini cetățeni români, în fața Ambasadei sale stringîndu-se – pentru a obține viza – în medie cam 20-30 persoane/zi. Cu toate că primii își fac apariția în jurul orei 7.00 a.m., majoritatea solicitanților de viză încep să vină după ora 8.00. Programul de lucru cu publicul al Ambasadei este, de luni pînă vineri, între orele 9.00-11.00, dar intrarea este permisă doar pînă la 10.30. Deși acest amănunt este scris clar la avizierul din dreapta porții, sînt destui cei care întîrzie și insistă să îl convingă pe polițistul de pază că au avut motive serioase, că vor doar un formular sau o întrebare etc., etc. Necazul, pentru aceste metehne orientale, cu popoarele vestice sau nordice este că ele au un deosebit de acut simț al exactității, precum și o totală inflexibilitate în ceea ce privește respectarea regulilor, o indisponibilitate pregnantă pentru compromis sau derogare. Astfel că solicitantul de viză olandeză trebuie să ajungă înainte de ora 10.30 a.m. în fața Ambasadei pentru a-și putea depune actele.

Viza pentru Spațiul Schengen

Viza de scurtă durată, turistică sau de serviciu, pentru statele Spațiului Schengen (Olanda, Belgia, Luxemburg, Republica Federală a Germaniei, Franța, Portugalia, Spania) se poate obține, pentru cetățenii români în următoarele condiții (afisate la intrarea în curtea Ambasadei olandeze):

1. După 26.03.1995, cetățenii români care călătoresc în Europa în interes de serviciu sau în calitate de turiști, pot primi o viză de scurtă durată pentru o ședere între 1 și 90 zile, valabilă pentru toate țările Spațiului Schengen.

Taxe de viză (la 22 decembrie 1995) sînt:
 • 1-30 zile: 80.000 lei (30 USD);
 • 31-90 zile: 105.000 lei (40 USD);
 • tranzit: 35.000 lei (15 USD).
Informații suplimentare se pot obține și la serviciile consulare ale misiunilor diplomatice și reprezentanțelor consulare.

2. Solicitarea unei vize nu implică neapărat și acordarea acesteia.
 3. În principiu, nu se admite modificarea ulterioară a scopului șederii.

Europei”, Nadia Anghelescu discută problemele metodologice care decurg din izolarea și marginalizarea literaturii arabe și subliniază importanța integrării literaturii Orientului în canonul european. În acest context, literatura îndepărtată a Egiptului este privită ca o entitate necesară care servește la îmbogățirea universului cititorului occidental.

Structura aceasta de oglindire se întîlnește deopotrivă în textele unor scriitori care au călătorit în Egipt (Mircea Eliade, William Golding, Christian Noblecourt, Martha Bibescu) sau ale celor care au imaginat Egiptul de la distanță (Filippo Tommaso Marinetti, Tristan Tzara). Principala preocupare a călătorilor este să absoarbă urmele de civilizație antică și să dea experienței proprii o formă asimilabilă și inteligibilă lumii europene. Există însă și o mișcare secundară în aceste texte, care reprezintă un tip de *parnas*, de recoltă, în care elementele peisajului real sau imaginat sînt culese din spațiul înconjurător și traduse. Eseul lui Tzara, „Experiența umană la scara Egiptului”, ne oferă un exemplu. Tzara discută „căldura umană” (parte constitutivă a civilizației antice, care de la origini era legată de soare și de pămînt fierbinte), un model stimulator propus lumii noastre. Conceptul acesta de recoltare este, de altfel, implicat în titlul eseului lui Octavian Paler, „Egiptul ca lecție de modestie”, și în cel al textului lui Grete Tartler, „Egiptomanie: Dorul Europei de țara faraonilor”.

Textele lui Mircea Eliade și William Golding au o zonă de cert realism, în care autorii descriu banalul rutinier al călătoriei, ca și evenimentele care transcend cotidianul. Micile fragmente de realitate lasă o amprentă în opera lor și îi deosebește de cele ale lui Marinetti, Tzara și Doinaș. Dar mișcarea înspre realitate și înspre o reprezentare pură a Egiptului este subminată de comparația constantă între cele două lumi, ca și de dorința autorului de a prezenta peisajul străin în așa fel încît să fie

– călătorii turistice:
 – suportarea tuturor cheltuielilor legate de ședere trebuie să fie garantată;
 – se pot cere, după caz, și alte documente (asigurare de călătorie/medicală etc.).

5. Solicitanții care nu au cetățenia română trebuie să prezinte și alte documente care se cer, după caz, de respectivele misiuni diplomatice și reprezentanțe consulare.

6. Solicitanții care călătoresc în statele Schengen în vederea unui tratament medical, trebuie să prezinte:

– un certificat medical eliberat de medicul lor din România;
 – o confirmare în scris a unei programări într-un spital sau la un medic din străinătate;

– o dovadă privind suportarea cheltuielilor pentru tratamentul medical.

7. Minorii trebuie să prezinte o declarație în scris, care exprimă consimțămîntul părinților sau al celorlalte persoane avînd drepturile părintești.

8. Statele Schengen care nu sînt parte la această procedură comună de acordare a vizelor – Italia, Grecia, Austria – vor adera la ea la o dată ulterioară.

9. Alte categorii de vize, de exemplu viza de lungă durată sau viza de ședere în scop lucrativ, sînt supuse în continuare legislației interne a țării de destinație. Ele pot fi cerute la respectivele misiuni diplomatice și reprezentanțe consulare.

În România, solicitanții pot primi o viză comună la următoarele misiuni diplomatice sau reprezentanțe consulare din București:

- Olanda – str. Atena 18, tel. 212.22.42
- Belgia – bd. Dacia 58, tel. 210.29.68
- Germania – str. Rabat 21, tel. 212.03.32
- Franța – str. Christian Tell 1, tel. 312.02.17
- Portugalia – str. G-ral Praporgescu 33, tel. 311.12.90
- Spania – str. Tirana 1, tel. 212.17.30
- Luxemburg – reprezentat de Belgia.

Notă: de eliberarea vizei răspunde misiunea diplomatică sau reprezentanța consulară a țării destinației principale. Dacă nu se poate constata destinația principală, de eliberarea vizei răspunde acel stat Schengen în care se efectuează schimbarea intrare pe teritoriul acestor state.

înțeles și apreciat de cititorul îndepărtat. Nici oglinda, nici seceră nu sînt ușor vizibile în aceste texte. Și, totuși, mișcarea de reflexivitate și recoltare este inevitabilă aici, ca și în cazul celor dintîi.

Palatul oglinzilor

Eseurile care utilizează acest procedeu contrastează puternic cu articolele scrise de istorici și specialiști în egiptologie, în care obiectivul este de a junge la o reală înțelegere a civilizației antice. Mișcarea este înspre interior, concentrîndu-se asupra civilizației în datele sale și nu asupra fascinației cu care occidentalul privește lumea Egiptului. Această mișcare centripetă poate fi regăsită și în a patra secțiune, care conține texte de scriitori egipteni contemporani, precum și articole însoțitoare ale unor specialiști în literatura arabă (Naghîb Mafuz, Taha Hussein, Taufiq Al-Hakim și Salah Abd Es-Sabour). Aceste texte întorc oglinda în așa fel încît privirea este focalizată asupra Sfînxului și nu asupra Occidentului. În anumite cazuri, oglinda lăuntrică este complet dominantă, în așa fel încît singura realitate devine cea a Nilului.

Așadar, eseurile strîine în această revistă prezintă un contrast de metode, creînd o tensiune interesantă, o oglindă încordată, care îi permite cititorului să perceapă pămîntul faraonilor din perspective diferite. Cele două feluri de oglinzi sînt de o valoare egală. Totuși, structura reflexivă pe care o găsim la Marinetti, Eliade, Tzara și Doinaș relevă o nevoie de a înțelege lumea mai degrabă prin comparație cu sine însuși decît printr-o pură analiză a subiectului. Fapt care-l va îndemna pe cititor să se întrebe dacă ultimul număr al *Secolului 20* este despre Egipt sau dacă reprezintă o elocventă colecție de observații asupra noastră înșine.

Viza pentru departamentele și teritoriile franceze de peste mări pot fi solicitate numai la misiunile diplomatice și reprezentanțele consulare competente ale Franței.

10. Cetățenii români au nevoie de o viză de tranzit via aeroport în Germania și în Spania, care le permite tranzitarea prin zona de tranzit internațional a aeroportului, dar nu le permite intrarea pe teritoriul statelor menționate. Trebuie prezentate atît viza țării de destinație, cît și biletul de avion în original.

Cereri de viză

Informații privind cererile de viză

1. Se completează în întregime – fiecare rubrică de la pct. 1 la pct. 25 – un formular de persoană, cu o fotografie care se lipește pe formular. La punctul 19 se trece data exactă a plecării, acest lucru fiind indispensabil pentru completarea corectă a vizei.

2. Se detașează jumătate de formular – partea cu întrebările tipărite – și se înmînează la ghișeu partea completată, împreună cu invitația în original și nominală pe care ați primit-o de la persoana/firma care vă invită în Olanda.

La Ambasada Olandei, actele (certIFICATELE DE CĂSĂTORIE/NAȘTERE etc.) trebuie să fie legalizate la:

- Ministerul Justiției, bd. Mihail Kogălniceanu 33, vizavi de Grădina Cișmîgiu/Liceul Lazăr;
- Ministerul Afacerilor Externe – Direcția Consulară, str. Spătarului 45, lângă Biserica Domnească.

Taxa este de 75.000 lei pentru fiecare act.

După ce aveți aceste legalizări, vă puteți prezenta la Ambasadă.

3. Dacă sînt copii care călătoresc împreună cu solicitantul vizei, trecuți pe invitația primită și de asemenea trecuți pe unul din pașapoartele părinților, nu este necesară completarea unui formular suplimentar, ci se lipește fotografia copilului/copiilor la rubrica specială din formular, respectiv pct. 8.

4a. Cererile de viză pentru scop turistic/vizită la prieteni sau rude se transmite eventual spre aprobare autorităților competente din Olanda. Timpul de așteptare este de cca 60 zile. În cazul în care persoana din Olanda dorește să se intereseze de stadiul actelor solicitantului, poate telefona la Ministerul de Justiție de la Haga, la numărul 070-370.35.55, la minimum o săptămînă de la data la care au fost depuse invitația și formularul la Ambasadă. După minimum 45 de zile de la data depunerii, solicitantul se poate interesa de rezultatul cererii sale, fie venind personal la Ambasadă, de luni pînă vineri între orele 9.00-10.30, fie telefonînd la numărul 01-212.22.42, de luni pînă joi între orele 14.00-15.00, cînd funcționează un birou de informații telefonice la secția consulară a Ambasadei.

4b. Cererile de viză pentru alte scopuri decît turism sau vizită – de exemplu afaceri, participări la congrese, studii etc. – sînt discutate și soluționate de la caz la caz.

5. Dacă cererea solicitantului a fost aprobată, acesta poate achita taxa de viză, pașaportul – depus între orele 9.00-10.30 – urmînd a fi ridicat în aceeași zi la orele 15.00, respectiv 13.00 în ziua de vineri.

6. Vizele eliberate nu pot fi schimbate sau modificate.

RUKMINI SICHITIU

Mihnea Chiuia

HORATIU PEPINE

Naționalismul economic

Nimic din ce a întreprins guvernul Văcăroiu, în toți anii din urmă, nu a ieșit dintr-o strategie proprie, ci s-a născut pur și simplu din conjugarea constrângerilor externe - rezultate în primul rând din necesitatea stringentă a finanțării - și a celor interne, care constau în marea presiune bugetară exercitată de o economie neproductivă. În absența unor criterii veritabile, guvernul a privilegiat mereu constrângerea internă, făcând concesii din când în când finanței internaționale. Teza noastră este că guvernul ne conduce pe un culoar foarte strîmt, care îl scutește de decizii personale, dar care nu duce nicăieri. Să luăm ca exemplu scenariul simplificat al unui astfel de impas: evenimentul cu impactul cel mai puternic a fost, fără îndoială, devalorizarea spectaculoasă a leului, care s-a datorat, așa cum au demonstrat economiștii, dezechilibrului balanței comerciale. Raționamentul guvernului a fost următorul: scădem importurile și încercăm să sporim exporturile. Dar problema majoră este că exporturile nu pot fi sporite de azi pe mâine. Dacă industria noastră nu e capabilă de export, nici situația agriculturii nu este mai bună. Să luăm un singur exemplu: supraproducția de grâu din vara acestui an a pus guvernul într-o mare încurcătură, deoarece piețele agricole ale lumii sînt împărțite cu gelozie. Cel puțin pe piața europeană, România nu are șanse prea mari să fie prezentă, deoarece piața comună a făcut restricții severe la importurile de produse agricole din Est, iar României i s-a repartizat doar 8,5% din producția proprie de grâu. Pe de altă parte, România nici nu poate să construiască o politică comună mai agresivă împreună cu celelalte țări din Est cu care ar avea, cel puțin la prima vedere, interese comune. Cehia nici nu mizează pe exporturile agricole, iar Ungaria are deja alocate cote superioare nu doar României, ci și Poloniei. Așadar, Vestul a divizat Estul și l-a pus într-o situație de concurență reciprocă. Rezumînd, România nu reușește să producă competitiv acolo unde ar găsi mai ușor piețe de desfacere, iar acolo unde reușește, piețele sînt riguros protejate. Iar din această ineficiență rezultă și accesul mai dificil pe piața capitalului. Nu ne propunem să facem o analiză economică, am descris doar scenariul unui impas, pentru a arăta că guvernul e prins într-o plasă de împrejurări din care nu se întrevede o ieșire imediată.

Explicația este că guvernul și ceilalți responsabili politici nu au știut să ierarhizeze faptele și să decidă corect care dintre cele două constrîngeri, cea externă sau cea internă, trebuie să devină determinantă. A rezultat de aici o politică complet incoerentă, un monstru hibrid, neîntîlnit în altă parte. Într-o atmosferă cum este cea de la noi, dominată de dezbaterile asupra semnificațiilor naționalismului, e bine să arătăm că manifestarea lui cu adevărat periculoasă este în plan economic, unde se dă un sens greșit raportării noastre la contextul extern. Guvernul face în economie cam ceea ce fac unii dintre istoricii noștri care deplîng imaginea pe care istoriografia maghiară o dă Transilvaniei, dar nu oferă o replică solid documentată. Protecționismului sau indiferenței Vestului li se răspunde prin lamentații, dar nu se pregătește o replică economică convingătoare. Una de natură să sprijine o politică mai agresivă și mai eliberată de complexe. Răspunsul acestui guvern este de retragere și conservare, și exprimă de fapt o specie a naționalismului. Un naționalism economic, care, în înțelesul pe care îl dau aici, protejează lucrurile produse prin efort național, în virtutea unui atașament afectiv, care nu are nimic de-a face cu inteligența critică. E aici o bună doză din atașamentul muncitorului față de fabrica unde a lucrat timp de 20-30 de ani și care e incapabil să recunoască faptul că mașinile pe care a ajuns să le iubească nu mai fac în lumea de azi nici două parale. Rezultatul de aici o frustrare, care pune din principiu asupra condițiilor externe un semn negativ. Or, o politică lucidă și de viitor are nevoie mai întîi de precizarea criteriilor. Mai întîi că nimic nu este cu adevărat valoros dacă nu rezistă confruntării. Iar confruntarea înseamnă să accepți de la bun început că raportarea la mediul extern trebuie să treacă înaintea oricărei aranjament presupus național. Într-un moment în care economiștii pun în lumină dificultățile integrării europene, este nevoie să atragem atenția asupra riscului ca acestea să fie rapid transformate în motivații ale stagnării reformei și ale izolării resemnate.

Pax Americana, în consecințe

EMIL HUREZEANU

Pacea din ex-Iugoslavia, asupra căreia s-a căzut de acord la sfîrșitul anului trecut, marchează nu doar posibilitatea încheierii celui mai sinistru carnagiu european din ultimii 50 de ani, ci și începutul unei ere noi în fosta Iugoslavie, în Balcani, în partea de lume în care se află și România. Războiul din Bosnia și celelalte conflicte armate începute în vara anului 1991, după declararea și recunoașterea independenței Sloveniei și Croației, au demonstrat cât de periculoase sînt conflictele interetnice provocate deliberat și apoi scăpate de sub control. Naționalismul virulent, folosirea lui de către lideri autoritari, în general foști lideri comuniști în criză ideologică, s-au transformat în întreaga Europă central-răsăriteană după 1989 într-o materie primă politică și culturală - în sens larg, în beneficiul guvernanților sau al antidemocraților. Problemele reale ale societăților multietnice, acoperite sub placa de mormint a comunismului, au reizbucnit în ultimii ani cu virulența pe care au avut-o în 1918 sau 1939. Nu există, însă, nicăieri în această parte a Europei un naționalism natural al popoarelor, acționînd de jos în sus. Frustrări, amintiri istorice reînvîrjite, complexe de superioritate sau inferioritate etnică transformabile în acțiune violentă asigură un climat ambiant. De acest climat s-au folosit însă guvernanții fostei Iugoslavii, doctrinarii Marii Serbii, ai revizionismului și suprematismului etnicist, atunci cînd eșecul comunismului le amenința pozițiile de putere în stat. Procedee asemănătoare, confiscarea și pervertirea sensibilității și nevrozelor naționale într-o ofensivă deliberată de legitimare a opresiunii antidemocrate, au folosit din plin și guvernanții români după 1989. Naționalismul distrugător, prelungit în purificări etnice, noi lagăre de concentrare, terorism și război, a fost așadar declanșat în fosta Iugoslavie de sus în jos, ca rezultat al unor decizii politice. Acum, după stabilirea cadrului de pace, eșuează nu doar războiul ca mijloc de reglare a diferendelor interetnice, ci, încă o dată, filosofia extremismului etnicist. Cred că aceasta este cea mai importantă concluzie, de care e imposibil să nu se fi ținut seama și la București, unde și partidul majoritar al coaliției guvernamentale și președintele Iliescu, prin despărțirea de extremismul C.V. Tudor, au răspuns, chiar dacă tîrziu și după imense prejudicii naționale și în sarcina democrației, noului sens imprimat de Statele Unite în conflictul din ex-Iugoslavia. De acum încolo, nici unul din guvernanții central-est-europeni nu se va mai juca, fără conștiință vinovată, cu focul extremismului.

Pacea din Bosnia este rezultatul implicării Statelor Unite în politica central-est-europeană după o relativă pauză de ezitări și reformulări care, la un moment dat, au fost sinonime cu dezangajarea și un nou izolaționism al primei puteri mondiale. Revenirea energetică și fără drept de apel a Statelor

Unite, fermitatea cu care Washingtonul și-a impus, inclusiv prin forța armelor, punctele de vedere în fosta Iugoslavie anunță și o nouă etapă politică în această parte a lumii. Complicii autoritarismului postsocietății, nostalgicii sferei de interese rusești în Europa central-răsăriteană, încasează, așadar, o lecție usturătoare. În Balcani, am asistat de fapt la o atît de așteptată în urmă cu 50 de ani, și cite puțin mereu după aceea, debarcare americană *sui-generis*. Un contingent permanent de forțe NATO în regiune, cu 60.000 de militari, în care 20.000 de americani, marchează o nouă voință politică a democrațiilor occidentale, a Americii în primul rînd. Voința politică a democrației, impusă și ea de sus în jos atunci cînd democrația de jos în sus s-a văzut sabotată și amenințată de anesteziștii totalitarismului comunist sau neofascist. De acum încolo va fi dificilă, dacă nu imposibilă, repetarea unui experiment totalitar sau extremist de stat în Balcani. Și guvernanții români au luat desigur notă de direcția vîntului istoriei. În preajma acestei noi Pax Americana, propriii democrației de toate orientările sînt, pentru o vreme, amenințați cu șomajul. Asistăm, însă, după această primă fază - încă pe hîrtie - a păcii în fosta Iugoslavie, și la eșecul, deocamdată cel puțin, al unei iluzii: cea a statului multicultural și multietnic. Împărțirea teritorială ținînd cont de criterii etnice nu este un progres al spiritului european democrat, ci un recul, o dare înapoi a istoriei. Nerezolvarea pe cale democratică a conflictelor sau a tensiunilor interetnice, radicalizarea egoismelor etniciste, ducerea la extrem a energilor autonomiste n-au dus doar la război și distrugere, ci, iată, și la o pace dificilă: greu de acceptat de cele trei părți, chiar dacă mai bună decît războiul, pentru că această pace fixează un model al unei noi balcanizări teritoriale pe principii etnice și nu pornind de la criteriile liberal-democratice. O pace care începe cu prezența unor contingente militare, fie ele și de supraveghere, și cu o configurație de hartă politică a exclusivismelor și nu a armoniei grupurilor etnice vizate. Avem și aici o lecție: separatismul, chiar cînd e ținut de un acord de pace și pare cea mai bună soluție în comparație cu confruntarea armată ce i-a premers, nu devine decît soluția minime supraviețuirii fizice și naționale, nu și a emancipării națiunilor sau a minorităților. E bine deci ca nu doar național-populiștii și neofasciștii, ci și cei care le răspund prin radicalizări cu dinamică imprevizibilă să știe că la capătul oricărei acțiuni în care idealul libertății este sugrumat de pseudo-idealuri etniciste nu stă fericirea tuturor, ci nefericirea fiecăruia în parte. Iată de ce putem spune că o pace interetnică dificilă, asigurată de democrații în democrație, este de preferat chiar unei păci stabile, impusă de arme asupra unor entități dezgemenate care după teribile confruntări ajung doar la singurătatea traversării unui nou deșert.

IMPORTANT

Publicăm mai jos lista librărilor din țară în care găsiți în fiecare săptămînă revista „22”

- Arad - C&M Anticariat, Str. Lucian Blaga nr. 2-4, tel. 057/21.77.49
- Bacău - Librăria Humanitas, Str. N. Bălcescu nr. 12, tel. 034/14.60.42
- Brașov - Bibliopola (în incinta Agenției Teatrale),

Str. Republicii nr. 4, tel. 068/14.41.38

- Oradea - Librăria Concordia, Piața Magnoliei, tel. 059/43.68.46, 43.68.47
- Piatra-Neamț - Librăria Humanitas (în incinta Galeriilor de Artă „Lascăr Vorel”), Str. Ștefan cel Mare, tel. 033/21.20.15
- Sibiu - Librăria Humanitas, N. Bălcescu nr. 16, tel. 069/21.14.34
- Tîrgu-Mureș - Librăria Humanitas-Palas, Piața Trandafirilor nr. 57, tel. 065/16.78.63

Emil HUREZEANU Între cîine și lup

Între cîine și lupte o selecție de analize politice rostite de autor, în cea mai mare parte a lor, la microfonul posturilor de radio Europa Liberă (München și Deutsche Welle (Köln)). Ele sînt sondaje, de departe, de aproape, ale peisajului politic românesc, la cumpăna între două mentalități, două tipologii ale culturii politice, între faptul de seară angoasant al marilor incertitudini și clarificările nopții depline; între ceea ce francezii numesc „entre chien et loup”...

Emil Hurezeanu (n. în 1955) debutează, în 1975, cu poezie și cronici literare în *Echinox*, la Cluj, și în *Transilvania*, la Sibiu, iar editorial, în 1979 cu volumul de versuri *Lecția de anatomie*. Prezent cu poezii în antologii din România și din străinătate. Ultimul volum: *Ultimile, primele* (Albatros, 1994).

Studiază dreptul (Cluj), dreptul internațional (Viena) și științele politice (University of Virginia și Boston University, Statele Unite). E *Master of Arts* în Relații internaționale și studii strategice al Universității din Boston.

Redactor și, apoi, director asistent și director al departamentului românesc al postului de radio *Europa Liberă*. În prezent, director al Serviciului Român al postului de radio *Deutsche Welle*.

RADU CĂLIN CRISTEA

Trei frați pătați: Popescu, Mihăilă și Măgureanu

Un inventar fugitiv al reacțiilor pe care le-a stîrnit autodenunțul lui Virgil Măgureanu demonstrează că acest gest a reușit, poate involuntar, să abată interesul dinspre natura simplă a unei decizii de a colabora cu fosta Securitate către interpretările extravagant-hiperbolice ale hotărîrii sale de a se da, ca să spun așa, în vileag. Enunțul brut este, cred, singurul ce merită interes – restul rămîne un joc, poate atrăgător, de nuanțe. Mă tem că percepția oarecum stranie a documentelor reproduce de *Evenimentul zilei* își are sursa în imaginea despre sine pe care, cu diplomație și rafinament, d-l Măgureanu a lăsat-o să se zămislească; e imaginea unui jucător cu instincte subtile, cu fler psihologic și precizie evaluare a mizelor în dispută. Cam toți partenerii săi au fost nevoiți să iasă din cursă cu buzunarele golite de calculul fin al acestui jucător aproape prodigios. Prin combinații insidioase, Virgil Măgureanu a reușit să iasă basma curată din crize foarte complicate, astfel că unele din mutările sale au putut să exprime operații a căror funcție reală avea să prindă contur abia după capitularea adversarului. Publicarea unui dosar al domnului Măgureanu, la cererea sa, a pus în priză mentalitatea evocată mai sus, astfel încît, inevitabil, curentul de opinie înclină într-o direcție falsă: complet auzite de eveniment, cele mai importante decodări date pînă acum publicității trimit nu atît la semnificația naturală a unei atitudini, cît la subteranele obscure ale rafinamentului acestora.

Las deoparte patima speculativă care parcă a luat mințile politicienilor noștri, îndeosebi a celor din opoziție (CDR-ul expunînd în acest context, *in corpore*, un punct de vedere perfect ilogic), și cobor spre origini, acolo unde d-l Măgureanu a semnat pactul cu diavolul. O decizie personală reprezentînd un irevocabil angajament al conștiinței. În plan strict moral, dezinvoățirile pot fi, desigur, convingătoare, dar numai pînă la un punct. Putem accepta, bunăoară, că a fost un păcat al imaturității, o învălmășire de criterii axiologice în mintea unui tînar de 22 de ani. Se poate lua nota și de „condițiile unei biografii defavorizate” – scuza așezată în balanță de d-l Măgureanu în scrisoarea explicativă către *Evenimentul zilei*.

Securitatea s-ar putea apoi răsuci în mormînt aflînd că fostul rezident Popescu Victor, în loc să-și fi văzut de treburile comandate, susține astăzi că „n-a avut vreo dată nici un agent de legătură”. Se poate presupune chiar că zelul tînrului colaborator al fostei Securități din cadrul Centrului Școlar Textil timișorean se dovedise mai degabă formal, mîhnindu-și astfel superiorii. Putem bănui, așadar, că tînrul Măgureanu n-a fost un securist-model, că n-a fost tentat să ilustreze componenta represivă a fostei Securități, că nu s-a dat peste cap ca să facă rele, că și-a asumat o convenție pe care a încercat s-o abată de la știutele ei ținte dacă nu prin dispreț, măcar prin motivație modestă și aplomb minim. Ar fi un tip de analiză clădită pe „suspiciuni pozitive”. O demonstrație care se prăbușește însă ca un castel de nisip în fața unei evidențe mult mai puternice: conform propriei mărturisiri, Virgil Măgureanu a făcut parte din structurile fostei Securități, deci a fost securist. Situație în care e nesănătos să apelăm la griuri în fața unei pinze care, repet, la nivel strict moral, exclude tușele moi. Chiar dacă d-l Măgureanu ar putea fi contrazis de o spusă a ministrului Mincu – nu poți fi „ușor” gravid și nici „puțin” securist.

O briză de indoială a plutit deasupra capului directorului SRI și în '92, cînd *Tinerama* publicase (foarte probabil nu *in extenso* însă) un alt dosar, de maturitate, al domnului Măgureanu, care avea să scape teafăr din hărțuielele celui moment uzind de argumentul că se produsese o contaminare incorectă între calitatea de cadru activ al fostei Securități și aceea de ofițer rezervist chemat sub arme, în 1972, în cadrul unei unități a trupelor de securitate. Nu știu cum se face, dar, iată, d-l Măgureanu e cînd „rezident”, cînd „rezervist”, niciodată însă „securist”. Îngropat mai ceva ca în groapa de la Bervoiești, acel dosar ar putea ascunde și cîteva file inedite. Fac o paranteză pentru a spune că orice informație ivită pe canalul C.V. Tudor trebuie luată, în cel mai bun caz, *cum grano salis*. Cum confruntarea Măgureanu-C.V. Tudor s-a extins, devenind una de artilerie grea (nu spun „de securitate” pentru a nu fi greșit înțeles), ar fi de așteptat ca liderul PRM să scoată din mine-

drul aceleiași analize de tipul „suspiciunilor negative” ar putea fi comentată observația unor foști ofițeri de securitate, care, într-un raport scris privind activitatea rezidentului Victor Popescu, apreciau că „datorită funcției pe care o îndeplinește în repetate rînduri a fost folosit de către organele noastre pentru diferite identificări, investigații sau alte probleme”. Ultimele două citate ar putea contrazice lehamitea cumva angelică afișată de d-l Măgureanu în epistola către *Evenimentul zilei*. Prinde, așadar, contur, la un strat poate mai mult decît potențial, o a doua culpă a domnului Măgureanu, una infinit mai gravă. E vorba de tănuirea colaborării sale cu fosta Securitate. A fost nevoie ca, în două rînduri, presa să pună mina pe niște documente pentru ca d-l Măgureanu să ia poziție. E deabusolant că d-l Măgureanu (în interviul din *Adevărul* de luni) își face

chiar un mic titlu de glorie din „publicarea intempestivă” a dosarului înaintea lui C.V. Tudor. Directorul SRI a negat, în toate împrejurările care s-au ivit pînă acum, această dimensiune inedită, poate agravată a relațiilor sale cu fosta poliție politică. S-a dezis de existența unui atare raport în fața membrilor comisiei „Văcaru” și a mass-media. Și-a luat libertatea de a răscoli prin arhivele fostei Securități ca prin propria sa garderobă, găsindu-și dosarul și încredințîndu-l presei. Situndu-se în toate aceste situații dincolo de lege. De altfel, raportarea la lege a domnului Măgureanu poate pune pe gînduri, nefînd altceva decît o bilbilială la limita ridicolului: în același interviu din *Adevărul*, directorul SRI consideră, fără să-i tremure glasul, că nici nu crede că „invocarea legii într-o asemenea circumstanță cu acest cea de față ar servi la ceva”. Doar cu o enormă îngăduință, comportamentul domnului Măgureanu poate fi scotocit, vorba unui senator, un „mic abuz”.

Virgil Măgureanu este un personaj mult prea puternic pentru a fi culcat la pămînt dintr-o singură lovitură. Directorul SRI a făcut față și altor situații delicate, așa încît sînt șanse să reziste și acum, deși dansează pe un vulcan în pragul erupției. Va fi însă o rezistență amară. Cum Securitatea nu era un cerc filatelic sau de croitorie, cooperarea cu această instituție nu se putea opri, oricît încearcă să ne convingă d-l Măgureanu, la o pură cochetărie. Mi-e teamă că, intrat în horă, d-l Măgureanu nu prea s-a hîrjinit, jucîndu-se, chipurile, de-a va-ți ascundelea cu un aparat care, dacă nu-ți murdărea întotdeauna miinile, nu-ți lăsa în schimb niciodată sufletul nepătat. Mai ales că „identificările, informațiile și alte probleme” la care d-l Măgureanu se făcuse părtaş, poate în virtutea unei preocupări de sorginte spirituală, e de așteptat să fi fost preluate și folosite uneori sub forme nespus de concrete de ofițerii fostei Securități. *Brief d-l Măgureanu* e demăgic. Mecul său cu C.V. Tudor a decăzut într-un pugilat gregar. Mărturisirile sale forțate și slalomul nonșalant printre paragrafele legii nu pot decît să deceptioneze. Șeful celui mai important serviciu de informații interne nu-și poate permite luxul de a nu fi curat ca lacrima. Ar fi de sperat ca pesimismul acestor rînduri să fie măcar parțial contrazis, pentru că altfel nu vor putea fi evitate conexiuni mult mai costisitoare pentru cariera și reputația domnului Măgureanu. Contează în fond mai mult sau mai puțin dacă d-l Măgureanu va trece și de acest impas. Ceea ce va rămîne însă va fi, abia de-aici încolo, o „biografie defavorizată”. Vorba bătrînului mareșal Joffre: habar n-am cine a cîștigat această bălăie, știu însă foarte bine cine a pierdut-o.

drul aceleiași analize de tipul „suspiciunilor negative” ar putea fi comentată observația unor foști ofițeri de securitate, care, într-un raport scris privind activitatea rezidentului Victor Popescu, apreciau că „datorită funcției pe care o îndeplinește în repetate rînduri a fost folosit de către organele noastre pentru diferite identificări, investigații sau alte probleme”. Ultimele două citate ar putea contrazice lehamitea cumva angelică afișată de d-l Măgureanu în epistola către *Evenimentul zilei*. Prinde, așadar, contur, la un strat poate mai mult decît potențial, o a doua culpă a domnului Măgureanu, una infinit mai gravă. E vorba de tănuirea colaborării sale cu fosta Securitate. A fost nevoie ca, în două rînduri, presa să pună mina pe niște documente pentru ca d-l Măgureanu să ia poziție. E deabusolant că d-l Măgureanu (în interviul din *Adevărul* de luni) își face

PRECIZARE

Dragă Gabriela Adameșteanu,

În legătură cu decernarea Premiului GDS pe anul 1995, pentru o informare corectă a cititorilor revistei „22”, țin să precizez că, din cauza timpului nefavorabil, nu am reușit să particip la festivitatea de la GDS și deci nu aveam cum să-mi dau votul pentru Ilie Ilașcu, așa cum eronant a apărut în relatarea din revistă. Pe de altă parte, țin de adevăr că, alături de alți colegi, m-am numărat și eu printre cei care l-au propus pentru premiere pe Adrian Marino.

Mă folosesc totodată de acest prilej pentru a-mi reafirma solidaritatea cu deținuții politici de la Tiraspol și voi continua să întreprind acțiuni de susținere a cauzei eliberării lor în instituțiile europene cu care Liga Pro Europa colaborează.

Smaranda Enache,
Tirgu-Mureș, la 9 ianuarie 1996

Dintr-o greșeală pe care redacția și-o asumă, domnul H.-R. Patapievicu a fost omis de pe lista membrilor GDS care l-au votat pe domnul Adrian Marino pentru premiul GDS. Din aceeași greșeală a redacției, în locul domnului Patapievicu a apărut domnul Adrian Marino. Cerem scuze domnului Adrian Marino, care, bineînțeles, nu putea să-și voteze propriul premiu.

Cît privește votul doamnei Smaranda Enache, informația a fost preluată de către revistă de la secretariatul GDS. Așadar, lista membrilor GDS care au votat pentru Adrian Marino este următoarea: Călin Anastasiu, Gabriel Andreescu, Sorin Antohi, Andrei Cornea, Magda Cărnei, Thomas Kleininger, Horia Murgu, H.-R. Patapievicu, Alin Teodorescu, Sorin Vieru.

CIORAN
Scrisori către cei de-acasă
Ediție, note și indici de
DAN C. MIHĂILESCU, 356 pagini, 8.900 lei
Apocalipsa după Cioran
Un film de GABRIEL LIICEANU și SORIN ILIESIU, videocasetă
Muzica de ANDREI TĂNĂȘESCU
partea I – 58 min., 22.000 lei
GABRIEL LIICEANU
Itinerariile unei vieți: E.M. Cioran, urmat de
Apocalipsa după Cioran. Trei zile de convorbiri – 1990
128 pagini, 5.900 lei

Început de An Nou cu Cioran în Librăriile Humanitas*

Amatorii de Cioran au toate motivele să fie încîntați: încă dinainte de Crăciun, au apărut două cărți Humanitas și o videocasetă, produsă în studio Video Dialog, avîndu-l ca personaj central pe marele interbelic.

„Dacă opera lui Cioran este... *topless* – spune Dan C. Mihăilescu în *Suplimentul LA&I al Cotidianului* din 11 decembrie 1995 – în schimb corespondența e denudare completă...” Volumul de corespondență cuprinde peste 600 de scrisori pînă acum inedite, trimise de Cioran de-a lungul a 30 de ani celor „de-acasă”: fratelui său Aurel în primul rînd, apoi prietenilor mai vechi sau mai noi – printre care Jeni și Arșavir Acterian, Eliade, Nolta, Gabriel Liiceanu.

Născute dintr-o aceeași materie, filmul și cartea construite de Liiceanu în jurul viziunii apocaliptice despre lume specific cioraniene încearcă să reconstituie, în chip complementar, portretul lui Cioran: unul mîinzind pe șocul emoțional al imagini și sunetului, cealaltă pe reflecția declanșată de cuvîntul scris.

* Pentru bucureșteni, *Librăria din fundul curții* (Cl. Victoriei 120), *Librăria Kretzulescu* (Piața Palatului), *Librăria franceză* (Bd. Dacia 77).

ION DIACONESCU

Generația vîrstnică asigură

– Interviu realizat de GABRIELA ADAMEȘTEANU –

Domnule Ion Diaconescu, ne aflăm înaintea celui de-al doilea Congres al PNȚCD, care își va alege noul președinte. Șansele cele mai mari de a ocupa acest post sînt ale dumneavoastră. Aș vrea să reamintim cititorilor noștri etapele cele mai importante ale carierei dumneavoastră politice.

Eu provin dintr-o familie cu ascendență de 5-6 generații de preoți. Comuna mea, Boțești e la frontiera dintre județul Dîmbovița și vechiul județ Muscel. Părinții mei s-au numărat printre fondatorii Partidului Țărănesc al lui Ion Mihalache, pe care îl vedeam adesea la noi în casă. În 1936, cînd am terminat liceul „Mihai Viteazul” din București, ca premiant, toată lumea mergea spre științele pozitive. În țară erau zeci de mii de avocați, dar ingineri și doctori foarte puțini. Am fost și eu prins de acest val, deși pe urmă mi-am dat seama că îmi plăcea foarte mult istoria, chiar economia, aspectul politic. În 1936 exista la noi o *Ligă de apărare antirevizionistă*, pentru că la ora aceea se făcea mare propagandă pentru revizuirea Tratatului de la Versailles (în zona noastră de către Ungaria, în alte părți de către Germania). Atunci, în '36, ultimele clase de liceu au fost chemate să dea un concurs în cadrul FIDAC – *Fédération internationale des anciens combattants* –, cu sediul la Geneva. Tema concursului a fost: „Drepturile noastre asupra *statu quo*-ului actual”. Am enumerat toate argumentele, drepturile noastre asupra Ardealului și Basarabiei și am luat premiul întâi pe țară. Dar după liceu m-am înscris la Politehnică. În toamna lui '36, mișcarea legionară era în plin avînt, în mediul studentesc: nu erau majoritari, dar erau cei mai activi. Masa care venise să facă doar carte nu era interesată de politică. Am înțeles că drumul lor este greșit și în politica internă (pentru că negau orice libertate) și în politica externă (pentru că cereau ruperea imediată a alianței cu Franța, cu Anglia și alianța cu Germania, care la acea oră pretindea revizuirea frontierelor). Mi s-a părut o enormitate ceea ce voiau ei. Am înființat la Politehnică, împreună cu alți colegi, o organizație național-țărănistă. De-abia bine cînd a început să se dezvolte, prin 1938, s-au desființat partidele. Și de aici încolo, activitatea mea politică s-a rezumat la legăturile vechi de familie și de prietenie cu Ion Mihalache.

Succesul electoral al Partidului Țărănesc la primele alegeri din România Mare

Cum s-a impus Ion Mihalache ca om politic?

Înainte de război, Ion Mihalache, adeptul ideilor lui Dobrescu-Argeș, a candidat de vreo două ori ca independent la Muscel. N-a reușit să intre în Parlament, pentru că pe atunci votul era censitar. În 1917, în tranșeele de la Mărășești, s-a comportat ca un erou și a fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul”. Și, în tranșee fiind, la Mărășești, cu cîțiva camarazi, a fă-

cut un act simbolic, anunțînd constituirea Partidului Țărănesc, pentru că înțelesese că se deschide poarta pentru un astfel de partid după istorica Proclamație a Regelui Ferdinand, care a promis improprietărea țărănilor și vot universal. În 1918, după ce s-a făcut campanie și în Basarabia, s-a înființat legal Partidul Țărănesc. În primele alegeri din România Mare, din 1919, nici un partid nu a avut majoritate absolută. În Ardeal, pe locul întâi a ieșit Partidul Național, cu care mergeau toți ardelenii; în Regat, partidul cel mai tare a fost Partidul Țărănesc, înființat doar cu cîteva luni înainte.

Care este explicația acestui succes al unui partid nou înființat de către un necunoscut?

Mihalache nu era un necunoscut. Era președintele *Asociației învățătorilor din România*, o organizație foar-

te puternică la vremea aceea, pentru că majoritatea învățătorilor și preoților „țineau” satele în mină, așa cum pe timpul comuniștilor autoritatea a trecut la președintele CAP-ului, la milițian, la primar. În Vechiul Regat, pînă la război existau doar două partide – conservatorii și liberalii. Conservatorii (marii moșieri, marii proprietari) se rezumau la cîteva mii. Dar ei alegeau 1/3 din Parlament. Al doilea era Partidul Liberal, care se sprijinea pe cenzul doi (funcționăria, mai mici proprietari, comercianții). Iar cenzul trei, reprezentat de țărani, nu vota decît un delegat la cincizeci de țărani, iar delegatul ăsta era ales de primar. Deci era o zestre a guvernului. Primarul făcea o listă de zece oameni din sat, zicea: „*Ăștia reprezintă satul!*”, și-i ducea la vot. Iar ăia votau totdeauna cu guvernul. Era o mare stabilitate politică: cînd erau la putere conservatorii, aveau voturile lor plus zestrea, treimea cealaltă. Veneau liberalii – votul lor plus zestrea. Guvernul era oricînd majoritar, bazîndu-se pe acest joc foarte simplu.

Deci partidul de guvernămînt avea toate șansele să cîștige alegerile.

Totdeauna. De data aceasta, în alegerile din 1919, conservatorii, cu cele 1.000-2.000 de voturi, au dispărut de pe firmament. Liberalii erau la putere de vreo 4-5 ani, făcuseră războiul și erau uzați. Și lumea dorind

ceva nou, cel care a ieșit (fără să aibă o majoritate) cu cele mai multe voturi în Vechiul Regat a fost Partidul Țărănesc. De aceea, s-a format atunci, în 1919, un guvern de uniune națională, prezidat de Vaida-Voevod în numele Partidului Național din Ardeal, în care a fost și Partidul Țărănesc cu Mihalache, în care a fost și Iorga și mai multe partide ca să formeze o majoritate.

Ce a însemnat desființarea partidelor de către dictatura regală?

Carol al II-lea a dat decretul de desființare, l-au continuat Antonescu, Garda de Fier. Dar nu era o interdicție, ca pe vremea comunismului, unde, pentru că spuneai niște vorbe, gata, te băga la pușcărie. Nu-ți mai permitea să faci adunări, să scoți manifeste, dar liderii politici se întîlneau permanent, făceau memorii, protestau la guvern. Carol al II-lea a des-

tate, pe fiecare județ. În fiecare zi de sărbătoare erau întruniri la clubul nostru, pe Clemenceau. Apăreau Maniu, Mihalache, diverși lideri politici și țineau discursuri. Cînd se termina discursul, plecam în marș – două-trei sute, nu cred că puteam fi mai mulți – pe Calea Victoriei, scandînd și strigînd lozinci antiguvernamentale, anticomuniste. Și toată lumea de pe Calea Victoriei ni se alia nouă. În anii ăia am făcut zeci de asemenea mitinguri spontane în centrul Bucureștiului. Dar din cauza aceasta, tineretul era foarte urmărit de către Siguranță, pentru că noi eram forța dinamică care răspîndea cuvîntul conducerii.

Au fost însă în București și manifestații ale muncitorilor organizați de comuniști.

E adevărat că prin '45, cînd s-a instalat guvernul Groza, comuniștii au reușit să scoată în Capitală, la manifestații, mase mari de muncitori. Comuniștii, cu așa-zisele sindicate, puseseră stăpînire pe toate fabricile, se găsiseră mulți care deja jucau cartea rusească a comunismului. Cînd au văzut că Vișinski îi bătea cu pumnul în masă Regelui, iar comuniștii au fost în stare să scoată zeci de mii de muncitori încolonați, supravegheați, care să strige „*Jos guvernul fascist!*” (ăsta era guvernul Rădescu), au zis: „*Singura noastră scăpare e să ne dăm bine cu ăștia*”. Însă deja în '46 rușii dezorganizaseră totul, a apărut criza, lumea era foarte nemulțumită, a fost și o secetă cumplită, iar la țară nu era Partidul Comunist. Și la alegerile din '46, care, de fapt, s-au făcut total în regia guvernului: noi, Partidul Național Țărănesc, am avut între 75 și 80%.

Cărțile de alegător în '46

Cum explicați un asemenea procent?

Partidul nostru, în frunte cu Maniu, reușise să se impună în conștiința opiniei publice că reprezentam țara, opoziția față de ruși, față de comuniști. Și oamenii ce și-au spus? „*Să nu împărțim voturile. Că le dăm la cei care sînt mai tari*”. Și așa se face că am luat atîta, liberalii au luat vreo 10%, iar guvernul a luat, în mare, vreo 10%, cu toate presiunile, cu toate furorurile locale. De exemplu, mie nu mi-au dat carnet de alegător. Am făcut și proces și contestație, tot nu mi-au dat. Eram disperat și făceam manifestații aici în București, coloane întregi cu ăi de n-aveam cărți de alegător. Mă întilnesc cu un prieten. „*De ce manifestezi?*”, mă întreabă. Zic: „*Păi, n-am carte de alegător!*”. „*Ce ești frăier, mă? Du-te în Piața Amzei, că se vînd cărți de alegător!*” În Piața Amzei, într-adevăr, se vindeau pe toate drumurile cărți de alegător, furate de diverși agenți de-ai comuniștilor. Am luat și eu una, mi-am completat numele pe ea și m-am dus repede la secția de votare. Înainte lucrasem la Ministerul Economiei Naționale, de unde mă epurase pentru că făceam politică țărănistă. Cînd să ies, unul de-al lor: „*Ce-i cu dumneaei?*”. „*Am votat!*”. „*Păi, de unde ai carte de alegător?*” Zic: „*De la Piața Amzei! Se vînd în Piața Amzei!*”. Adică, să se știe ce fel

continuitatea și legitimitatea PNT

de alegeri erau alea, dacă se vindeau cărțile de alegător în piață! De unde puseseră panouri în centrul Bucureștiului că trebuia să dea rezultatul în cursul nopții, văzînd cum ieșiseră lucrurile, comuniștii au dat vreo două rezultate amărite și pe urmă au stins luminile. Vreo două sau trei zile n-au anunțat nici un rezultat. Ziceau că trebuie să le verifice. Le-au adunat pe toate la Ministerul de Interne și le-au anunțat exact pe dos. Comuniștii și-au luat vreo 90%, nouă ne-au dat 10% și la liberali le-a dat 3%, cam așa ceva. Din Camera aia de vreo 300 și ceva, ne-au dat vreo 30 de deputați. La care ai noștri nu s-a prezentat nici unul. Asta se-ntimpla în noiembrie '46.

De la victoria electorală, direct în închisoare

Cum a ajuns conducerea PNT la închisoare?

Occidentul acceptase să cădem în zona de influență rusească, dar cu condiția ca rușii să nu încalce independența acestor țări. De-abia în '47, în mai, a avut loc o ultimă conferință la Moscova a celor patru miniștri de Externe (american, englez, francez, rus), unde rușii au fost duri de tot, și Occidentul a tras concluzia că nu se mai poate rezolva nimic. Și atunci, au sfătuit conducerea noastră: care vor să plece în străinătate, pot să plece ca refugiați politici ș.a.m.d. Dar nu știu cum le-a spus, că toți politicienii de prin Răsărit au tras concluzia că Occidentul merge la război cu rușii. Maniu a hotărît să ducă o echipă puternică în Occident. Mihalache nu vrea să plece, vrea să rămână aici permanent, dar Maniu a insistat extraordinar de mult. De altfel, cițiva din tineretul nostru, încă de prin mai '47, cu niște manifeste, fuseseră deja arestați. Și Securitatea, auzind zvonul că se pregătesc să plece, s-au gândit că n-au cum să urmărească toate porțile de ieșire din țară și ar fi mai simplu să le întindă o cursă. Au infiltrat un agent de-al lor într-un club de național-tărăniști, unde se juca bridge. Nu l-a verificat nimeni, și după ce s-au împrietenit, el a vîndut pontul că are un avion gata aranjat să plece în străinătate, dar l-ar interesa să plece și cu oameni politici care să dea o altă greutate acestei fugi din țară. Cel care l-a auzit, de bună-credință, se duce la Maniu și îi spune că are un prieten bun, devotat, care pleacă etc. Maniu a făcut o serie de verificări, de exemplu: „Cum se numește pilotul?”. Aia, imediat, fiind specialiști în materie, au dat numele unui pilot de mare încredere, dar între timp au dat zvon că pilotul e plecat într-o misiune în străinătate și l-au arestat, ca nu cumva să se ia contact cu el și ăla să spună: „Nu, dom'le, nu știu nimic, habar n-am”. Maniu întreabă dacă există pilotul — „Da, există! Și este un om de mare credință”. Simbătă 14 iulie, eu am plecat la Dobrești. Ca un tînăr sărac și meritos care eram, m-am suit într-un autobuz care făcea cursa București-satul meu

Boțești. Și cînd am trecut pe Ștefan cel Mare, la o răspintie, cine aștepta? Mihalache! Am rămas foarte contrariat, era prima dată cînd îl vedeam — președinte de partid, ministru, — meargă cu un autobuz. După ce s-a întunecat, pe la Topoloveni, a venit lingă mine, am vorbit și a rămas ca luni să ne ducem la Dobrești să mai stăm de vorbă cu părinții mei. Duminică, pe la prînz, i-a dat un telefon de la București fostul lui secretar: „A sunat d-l Maniu și vă roagă să veniți urgent la București”. S-a dus la București, și Maniu i-a spus: „Domnule, există o ocazie formidabilă: pleacă mîne dimineață de la Tămădău un avion cu Penescu, Ilie Lazăr, Carandino și m-am gîndit că ei, plecînd acum, guvernul o să interzică toate zborurile și n-o să mai poți pleca. Du-te acum, că mai are un loc”. A stat, a discutat cu Maniu cît a discutat, și pe urmă noaptea a plecat cu o mașină spre Tămădău. Îmi povestea ăsta care l-a dus cu mașina: „Era în zori, zice, și am oprit pe un pod de unde se vedea aeroportul, și acolo Mihalache a rămas foarte îngrijorat. El știa de trei inși, acolo erau vreo zece inși. «Cum să încapă atîta lume într-un avion d-ăsta mic și cum s-a putut ține secretul cu atîta lume? Nu-mi place deloc!», zice Mihalache. S-a gîndit să nu mai meargă. Dar aranjase cu Maniu. S-a dus și cum a ajuns (Mihalache era ultimul), au veni jandarmii și i-au arestat”.

„Sînt Ion Mihalache și sînt turturat pentru că nu vreau să dau declarații mincinoase”

L-ați mai văzut de atunci?

Din iulie '47 nu l-am mai văzut zece ani de zile. În iulie '57, fix după 10 ani, cîtreierînd pușcările patriei, am ajuns la Rîmnicu Sărat. Știam că s-ar putea să fie acolo și grupul lui Mihalache. Maniu murise deja. Ne-au băgat în regim de izolare totală, cite unul în celulă. Pînă și cînd te scoate la plimbare de unul singur, te scoate cu ochelari. Dimineața am bătut în celula din dreapta și mi-a răspuns în Morse — era Corneliu Coposu. Am bătut în peretele din stînga mea, alt alfabet — era Ilie Lazăr, în lot cu Ion Mihalache. El mi-a spus: „Mihalache se găsește sus, deasupra noastră”. Mi-a povestit cum, după moartea lui Maniu, au fost luați de la Sighet cu duși, un an și ceva, la Ministerul de Interne, la București, să-i convingă să dea declarații că se leapădă de „trecutul lor ră-tăcit”, așa cum a dat Gheorghe Tătărașcu, cum a dat Titel Petrescu și mulți alții. Ei, cu Mihalache, au refuzat categoric să-și opună cenușa în cap și atunci i-au adus la Rîmnicu Sărat, în regimul ăsta de pedeapsă. Am înțeles cînd e scos Mihalache la aer, m-am cățărât, geamul era sus și trebuia s-o faci cu foarte multă grijă, pentru că gardienii umblau cu pisleri și se uitau pe vizete. Dacă te prin-deau, era jale. Cînd Mihalache își făcea tura și a ajuns în dreptul ferestrelor mele, m-am cățărât și, prin crăpăturile oblonului (pereteii la pușcării s-au

oblonit încă după '54), l-am zărit și am avut un șoc. Cînd m-am despărțit de el, era om de șaizeci și ceva de ani, dar viguros, sănătos, părul absolut castaniu, nici un fir de păr alb, un tip în plină vigoare. Și acum, după zece ani de pușcărie, era alb ca varul, părul alb total, girbovit, în hainele alea vîrgate zdrențuite, cocoșat, de-abia se mai țira. I-am strigat: „Nelu — Boțești!”. Trebuia să strig de așa fel ca, dacă mă auzea vreunul de pe coridor, să nu mă identifice. El în tot cazul cred că a înțeles că e vorba de un grup de țărăniști care am venit acolo, pen-

Ion Mihalache

tru că la un moment dat, peste cîteva zile, s-a repezit în ușa celulei lui, a bătut și a strigat tare: „Aici este Ion Mihalache! Sînt turturat că nu vreau să dau declarațiile mincinoase care mi se cer! Nu mi se dă îngrijire medicală, sînt bolnav, sînt...”. Aștia au năvălit la el, l-au bușit, l-au smucit și el a amuțit. Și de-atunci, după un timp de, el n-a mai vrut să se scoale. La Rîmnic, așa era regimul: la cinci dimineață bătea un clopot, trebuia să te scoli din pat și pînă la zece seara nu aveai voie să mai atingi patul. N-aveai voie decît să te plimbi ori să stai pe un scăunel cu ochii la vizetă ca să te vadă că nu faci nimic. Și nici să cio-cănești nu mai mergea. A trebuit prințușit să facem legătura între noi. Și Mihalache nu a mai vrut să scoale din pat la cinci dimineața. Și atunci, cum bătea clopotul, năvăleau la el în celulă, îl sculau în picioare, îl trînteau jos și-i scoteau patul afară. Ani de zile au făcut așa. Mihalache a murit pînă la urmă, în martie '63, bolnav de rinichi, și eu din '58 nu l-a mai văzut, fie nu-l mai scoteau, fie condițiile de a-l vedea deveniseră foarte rele. Noi stăteam la parter, el la etaj și numai să-l urce și să-l coboare era o problemă. Dar și Pogoneanu, din lotul lui, care era paralizat, era ținut tot la etaj. Mi-a spus cineva, care a zărit prin crăpăturile de la ușă scena cînd îl ducea la baie — cam o dată la o lună, un gardian te ducea, te aducea, tu nu puteai pune mîna nici măcar pe robinet —, cum Pogoneanu era paralizat, gardianul îl țira ca să-l ducă la baie pe

scări și capul îi cădea din treaptă-n treaptă. Pogoneanu, fost director general în Ministerul de Externe, cumnatul lui Mircea Vulcănescu, era unul dintre cei care puseseră la cale actul de la 23 August. Tatăl lui, Rădulescu-Pogoneanu, a fost academician.

Ciți ani de închisoare ați făcut în total, domnule Diaconescu?

15 plus 2 pe Bărăgan. Deci 17 cu Bărăganul, unde am fost cu Corneliu Coposu. El a plecat de la Rîmnicu Sărat în iulie 1962, pentru că în iulie fusese arestat, și a fost trimis în domiciliu forțat, în Bărăgan, după 15 ani. Iar pe mine m-au trimis în decembrie '62, pentru că fusesem arestat cu 15 ani în urmă, în decembrie.

Cînd ați încetat activitatea politică și cînd ați reluat-o?

Partidul nostru nu a încetat niciodată activitatea politică. Și chiar și eu, în toți acești ani, de pildă cînd am lucrat la minele de plumb din Baia Sprie (1950-1953) și m-am întîlnit cu sute de deținuți, ori cînd am lucrat în fabrica de la Aiud, am continuat să susțin principiile PNT, să fac o propagandă vie, contribuind astfel și eu la rezistența morală a partidului. Cu toate aceste persecuții, el n-a fost niciodată desființat. Toate aceste acțiuni au avut răsădit în rîndul oamenilor, dar și unele consecințe grave față de mine. Pentru propagandă și grevele de la minele de plumb am fost pedepsit și am stat o jumătate de an în lanțuri la Aiud. Pentru activitatea din fabrica de la Aiud am stat în anchetă la Cluj vreme de 5 luni, apoi am fost adus la Rîmnicu Sărat, unde am stat la izolare. Și în pușcărie, și în domiciliu obligatoriu, și în așa-zisa libertate, prin grupuri restrînse, dintre care cel mai important a fost cel din jurul lui Corneliu Coposu (eu fiind al doilea după el), PNT a continuat să existe. Activitatea partidului nostru a însemnat nu doar legăturile între noi, ci și memorii trimise în străinătate. Ca urmare partidul nostru a fost afiliat în '87 la Internaționala Creștin Democrată. Am plătit această activitate cu nenumărate anchete, percheziții la domiciliu, dar ea reprezintă legitimitatea și continuitatea noastră, capitalul nostru moral. Acesta este și motivul pentru care am acceptat să candidez, să-i succed lui Corneliu Coposu la conducerea partidului.

Cînd l-ați cunoscut pe d-l Ion Rațiu?

Prin '85-'86 am auzit de domnul Ion Rațiu și de UMRL. El, din cîte știu, a plecat împreună cu Tilea la ambasada română din Londra. De cunoscut l-am cunoscut doar în 1990, cînd și-a și făcut oficial înscrierea în PNT.

Rolul dumneavoastră este considerat important și în organizarea partidului după 1990.

Într-adevăr, prin forța lucrurilor, fiind în grupul din jurul lui Corneliu Coposu am lucrat începînd de la primul statut pînă la noile organizații pentru trecerea în legalitate și întărirea partidului nostru.

DANIEL DĂIANU

Dilemele integrării economice europene „Chestiunea țărilor post-comuniste“

(Urmare din numărul trecut)

Peste 60% din cetățenii germani se opun renunțării la DM

De vreme ce Germania reunită va juca un rol din ce în ce mai important în Europa, cred că este oportunitate să zăbovim puțin asupra ei.

Nu este greu să sesizăm un sentiment crescând de neliniște în ceea ce privește dinamica distribuției influenței în cadrul UE, ca urmare a unificării Germaniei. A fost astfel uluitor să-l vezi pe ambasadorul francez la Bonn, François Scheer, îndoinându-se în mod public de felul cum se angajează Germania în actualul plan acceptat de integrare europeană. Influentul cotidian francez *Le Monde* a făcut următorul comentariu în legătură cu acest lucru: „Caracterul legăturilor franco-germane s-a schimbat profund de la unificare, atât ca stil cât și în conținut”. În aprilie 1995, ministrul Afacerilor Externe de atunci și actualul premier, Alain Juppé, a fost citat de același ziar: „Sint anumite declarații oficiale făcute de partea germană care ne fac să ne întrebăm dacă felul unei monede europene unice este împărțit de partenerii noștri”¹.

Ceea ce îi preocupă pe politicienii germani, în esență, sînt condițiile ce ar acompaña procesul introducerii monedei unice. Și dacă ne gândim că peste 60% din cetățenii germani se opun renunțării la DM, ca simbol al stabilității economice interne, această preocupare apare firească. Este evident că Germania este ferm decisa să „modeleze” procesul în conformitate cu percepții și standarde proprii. Astfel, în toamna lui 1995, cancelarul Helmut Kohl nu s-a sfîșit să „comunic” public cercurilor politice italiene că Bonn-ul sprijină guvernul Dini, care ar fi bine să fie lăsat să-și continue misiunea. Au urmat la scurt timp condițiile suplimentare — de natură fiscală —, sugerate de ministrul de Finanțe german Theo Waigel, privind realizarea uniunii monetare, așa-numit „pact de stabilitate”. Și planul de reformă și austeritate al premierului Juppé a urmat unei întrevederi Kohl-Chirac, cînd se pare că Parisului i-a devenit clar că Germania nu va face rabat la condițiile de ordin fiscal menite să sprijine introducerea monedei unice în 1999. Altfel spus, mergem înainte, dar „după cum se dorește la Bonn”! A cîntărit poate în această decizie a francezilor și faptul că nu este clar dacă generația nouă de politicieni din Germania este suficient de atașată idealurilor integrării. Nu este mai puțin adevărat însă că tocmai graba de a introduce o monedă unice s-ar putea să afecteze serios proiectul uniunii monetare.

Locul pe care îl va ocupa Germania în Europa viitorului pune în discuție mai multe probleme fundamentale. Mai întîi intervine impactul puterii economice mărite a Germaniei, cu ramificațiile sale extinse în zonele geografice învecinate și asupra procesului de integrare europeană. Mă refer la zonele care, de facto, sînt strîns legate de funcționarea economiei germane — cum ar fi Austria, Țările de Jos, Suedia. Dacă pentru analiză se adoptă o

abordare prin prisma paradigmei „echilibrului puterii”, se poate admite că redefinirea (creșterea) economică a Germaniei invalidează o anumită matrită de vizualizare a raporturilor între principalele țări europene; și aceasta capătă relief mai ales dacă tendința crescîndă de reorientare geopolitică (spre Asia) a SUA, sau „izolaționismul” lor se vor intensifica. Iar „echilibrul puterii” este, în opinia mea, un concept fundamental pentru înțelegerea istoriei europene, inclusiv a desfășurării procesului de integrare.

Preferința Germaniei pentru o cooperare transatlantică, economică și politică

Această stare de spirit poate explica de ce oficialitățile germane au fost preocupate de domolirea neliniștii principalilor lor parteneri, punînd ac-

Din episoadele anterioare: • Vestul concepe țările est-europene ca zone relativ instabile și „contaminante” • sprijinul acordat Estului este mult inferior față de ceea ce ar fi necesar pentru accelerarea reformelor • protecționismul UE îngrijorează țările europene • evoluția divergentă a economiilor europene complică procesul de integrare • Pentru Germania, vecinii din Est, și mai ales țările grupului de la Vișegrad, prezintă un interes strategic •

cent pe implicarea lor profundă în construirea Europei, dar neezitînd să și sublinieze ferm și în mod sistematic propriile interese. De asemenea, de ce ele afirmă nevoia de a menține puternică prezența americană în Europa — ceea ce, s-ar presupune, ar trebui să ajute Germania să se „stăpînească” și ar facilita o politică de restabilire a echilibrului de putere. Din această perspectivă poate fi înțeleasă și preferința public declarată a Germaniei pentru dezvoltarea unei zone „transatlantice” de cooperare economică și politică². În ceea ce privește problemele economice, „agenda ar trebui să fie inspirată de viziunea unei zone de comerț liber, transatlantic”³.

Pe de altă parte, se poate argumenta că Germania postbelică s-a transformat într-un stîlp al democrației liberale și că Uniunea Europeană s-a vrut și este, în același timp, și un mijloc de dezamorsare a disensiunilor născute de distribuția diferită a puterii între parteneri.

Germania — stabilizator pentru spațiul economic european, prin disciplină monetară și rigoare financiară

S-ar mai putea adăuga că UE este o „întreprindere” comună în care participanții au investit foarte mult, în care, deci, mizele sînt atât de mari și de strîns și solid împletite, încît efectele de disuasiune reciprocă de la acțiuni unilaterale pot anihila posibile conflicte distrugătoare. De exemplu, pentru toate țările membre din UE, peste 60% din comerț se face în cadrul Uniunii. Se cuvine să spunem însă că

efectele de disuasiune funcționează cu atât mai bine, cu cît este mai mică asimetria costurilor de evitare a comportamentului cooperant.

Dacă raționamentul de mai sus este acceptat, atunci viitoarea presupusă dinamică a construcției Europei devine și mai importantă. Germania, de pildă, ar putea fi imaginată drept un fel de „stabilizator” pentru spațiul economic european, unde este nevoie de disciplină monetară și rigoare financiară. Căci, dacă politicile monetare și fiscale nu sînt suficient coordonate și performanțele agregate nu sînt suficiente de convergente, adevărata integrare este greu de realizat. Germania și celelalte țări care sînt mai în măsură să aibă performanțe apropiate din punct de vedere economic ar fi în stare să exercite un fel de „putere gravitațională” asupra restului Uniunii, impunînd standarde comune de funcționare și performanță instituțională. Acesta ar fi scenariul optimist (luminos).

Sudul — zona vulnerabilă a UE

Dar mai sînt posibile și alte evoluții mai puțin favorabile. Este foarte probabil ca graba de a introduce moneda unică să conducă la o Uniune cu două nivele, de vreme ce unele țări (ca Italia, Spania, Portugalia, Grecia etc.) nu ar putea adera la noul sistem conform calendarului existent. Ar însemna că zona sudică a UE, mai slabă

că externă, consideră că „Tensiunea dintre Europa și teritoriile dinspre Sud pare să concorde supărător de bine cu teoria lui Arnold Toynbee, istoricul englez, despre civilizațiile în declin și periferiile lor. Aplicată la Imperiul Roman tîrziu, această teorie postula o luptă dublă a unei civilizații bogate și cuprinsă de scepticism, care își pierduse încrederea în sine, împotriva a doi dușmani: un proletariat din afară (barbarii) și un proletariat din interior (populațiile străine neasimilate și nedreptățite moral, din cadrul imperiului). Cele două proletaariate, deseori cu aceleași origini culturale, nu mai admirau sau nu mai doreau să copieze Roma, care le umilise. Ca urmare, ele disprețuiau valorile romane și, în același timp, rîveau la bogăția romană: un amestec exploziv de dispreț și invidie. Paralelele cu lumea de azi sînt clare”⁵.

(Continuare în numărul viitor)

Fragment din lucrarea Vitalitate și viabilitate economică. O dublă provocare pentru securitatea Europei, în curs de apariție la editura Peter Lang, Hamburg.

NOTE

¹Știri AFP în *Le Monde*, 5 aprilie 1995, p. 2.

²Atît ministrul Afacerilor Externe, Klaus Kinkel, cît și ministrul Apărării, Volker Ruhe, au făcut declarații foarte mediatizate în acest sens.

³Klaus Kinkel, 1995, p. 6. Opinia lui Kinkel este că TAFTA (Trans-Atlantic Free Trade Area) ar fi următorul pas logic după încheierea runde Uruguay.

⁴Observînd că Europa, în comparație cu SUA, are o producție mai puțin localizată (specializată), Paul Krugman crede că integrarea economică ar putea duce la un fel de „mezozornificare” a Sudului, chiar dacă în realitate beneficiază ambele părți” (1991, p. 80). El speculează că „Intr-o economie europeană integrată, Germania ar trebui să se confrunte cu rezolvarea problemei industriilor sale de textile și de confecții și cu reamplasarea lor în Europa de Sud. Prin compensare, aceasta ar putea însemna expansiunea grupurilor industriale germane din industrii-cheie — grea și de înaltă tehnologie —, în timp ce astfel de industrii s-ar restrînge în Europa de Sud” (Ibid.). S-ar părea că zona sudică a Europei se află într-o situație tipică de „Catch-22 — cînd atît integrarea totală, cît și neincluziunea în zona cu moneda unică, pentru a putea folosi politica ratei de schimb ca instrument de protecție, nu pot atenua evoluția divergentă în ceea ce privește performanțele economice din cauza diferitelor „mănușchiuri de capabilități”. Poți să nu fi de acord cu raționamentul lui Krugman, dar o sîmțim de adevăr există, ceea ce nu poate să nu ne pună pe gînduri.

⁵Marques de Tamaron, 1995. Expertul spaniol mai face o remarcă plină de înțeles: „Țările Maghrebului sînt, în mare, de 10 ori mai sărace decît Europa de Sud, în ceea ce privește Produsul Național Brut pe locuitor, iar rata natalității lor este de trei ori mai ridicată” (Ibid.).

Subtitlurile aparțin redacției

Adevărul literar și artistic nr. 301

- Încă o dată Eminescu
- Necunoscutul Titu Maiorescu
- Liviu Antonesei: „Mă retrag din Uniunea Scriitorilor”
- Cartea albă a lui Moș Gerilă de Costache Olăreanu
- Înnoirea Americii
- „Niște prăpădii” și „abernata idee a unei greve a condeierilor”

Legea învățămîntului și mișcările studentești

IV

— Moderator H.-R. PATAPIEVICI —

Emil Constantinescu: Pentru învățămîntul primar și secundar, reforma poate fi asemuită cu construcția unei case locuite, care se face în prezența celor care locuiesc. Oricît de frumoasă și de bună ar fi ea, nu are viabilitate dacă nu există un sistem de canalizare, de încălzire, de iluminare, care ține de toată infrastructura orașului, a țării. În acest sens, există o diferență între avansarea învățămîntului superior și cea a restului societății. De aceea, accentul trebuie pus pe învățămîntul primar și secundar — și aici sînt cu totul de acord cu ceea ce a spus d-l Șora. Pentru că acești absolvenți constituie baza societății civile, nu superdotații. În școala americană, am fost impresionat nu de facultățile de vîrf americane, ci de *High School*, pentru că acolo înveți să lucrezi pe computer de la nivelul primar, să conduci mașina, să scrii o scrisoare, să faci cereri, să te descurci în administrație. Și mai ales înveți dialogul, fiecare învață să-l asculte pe celălalt și tot sistemul de învățămînt creează această capacitate de dialog.

Mircea Flonta: Studentul din Occident are mult mai puține cunoștințe decît al nostru, dar are o capacitate mult superioară de a mobiliza ceea ce știe, de a argumenta, de a intra în discuție, de a propune idei și idei.

Andrei Cornea: Iertați-mă, am toți o nedumerire, legată de problema învățămîntului primar și secundar, și care afectează și învățămîntul superior. Am observat cît de ușor s-a votat această lege în Parlament — și, mai grav, după ce s-a încheiat procesul de votare, am văzut parlamentari ai Opoziției care au afirmat că este o lege superbă, de nivel european și că ne face cinste. Și am bănuiala (chiar dacă asta nu explică cu totul) că unul din motive este coalizarea partidelor românești, indiferent dacă erau din Opoziție sau din arcul Puterii, împotriva UDMR pe acea chestiune bine cunoscută: învățămîntul în limbile minorităților. Părerea mea este că și Convenția Democratică a căzut în plasa aceasta întinsă de Putere și s-a ambalat în această discuție, iar restul capitolelor au rămas neglijate. Sigur, Opoziția e în minoritate în Parlament — dar îmi amintesc cu cîtă tenacitate a luptat în cazul *Legii restituirii caselor naționalizate*, în care s-au încercat amendamente în fiecare punct. Sigur că nu s-a reușit. Însă lupta a fost evidentă și evident a fost și interesul. Or, aici, abandonarea acestei legi atît de importante îmi sugerează o lipsă de interes.

Emil Constantinescu: Eu resping punctul dumneavoastră de vedere. Eu nefiind nici senator, nici deputat, mi-am pierdut săptămîni pentru această *Lege a învățămîntului*. Ar fi fost foarte bine dacă l-ați fi invitat pe senatorul Emil Tocaci.

Andrei Cornea: L-am invitat, dar domnia sa nu a venit! D-l senator Tocaci face parte dintre persoanele care au declarat că legea este minunată.

Emil Constantinescu: O să vă spun de ce a declarat acest lucru. Pentru că această lege era atît de proastă la început, formele pe care le-a prezentat Guvernul erau atît de aberante, centralismul era atît de îngrozitor, încît ar trebui măsurat drumul între ceea ce există și ceea ce ar fi trebuit să fie. A existat în comisii o luptă disperată pentru fiecare articol. Este grav că foarte mulți reprezentanți, inclusiv ai corpului profesoral, fie profesori, fie

Andrei Cornea: „Această lege s-a votat atît de ușor pentru că partidele românești s-au coalizat împotriva UDMR“.

Emil Constantinescu: „Eu resping punctul dumneavoastră de vedere“.

decani ori rectori, chemați la aceste comisii, nu și-au găsit timpul să se ducă. Iar cîțiva deputați și senatori ai Convenției Democratice, prin acest efort disperat și îndelungat, de-a lungul întregii veri, cînd alții citeau sau își petreceau concediul, au făcut ca legea să fie suportabilă.

Andrei Cornea: Iertați-mă, dar părerea noastră este că e o lege insuportabilă în anumite privințe.

Emil Constantinescu: Nu va iert deloc! Nu poate să iasă o lege care să depășească total sistemul și mentalitatea de gîndire. Și am să vă dau un exemplu: acea lozincă, cum că „*Învățămîntul este o prioritate națională*“. Chiar în consiliul nostru cu profesorii am fost cu toții de acord ca ea să fie acolo tocmai pentru că, potrivit mentalității unei părți mari a Parlamentului, în care învățămîntul era acel segment neimportant, tratat cu un dispreț extraordinar, unde se măreau cel mai tîrziu salariile. Doi ani s-a lucrat la *Legea învățămîntului* și a trebuit să se accepte această idee, ca apoi, prin sindicate, care s-au implicat mult mai mult decît oamenii din învățămînt, să se obțină această mărire a procentului din PIB alocat învățămîntului. Este un lucru foarte important pe care sectorul învățămîntului l-a obținut, tocmai pentru că a fost singurul în care s-a creat un *lobby*. Ca dovadă, sectorul sănătății nu l-a obținut.

Este un fals a spune că, în privința Legii învățămîntului, totul s-a centrat pe problema minorităților

Emil Constantinescu: A spune că totul s-a centrat numai pe problema minorităților este un fals. Nu pot să consimt la o astfel de idee. Că a ocupat un spațiu nejustificat de mare, că foarte multe pașuni s-au adunat acolo, sînt de acord. Dar a spune că parlamentarii Convenției Democratice, care sînt minoritari în Parlament, au tratat această problemă ca fiind secundară și neinteresantă — nu este

adevărat. Foarte mulți dintre ei au depus eforturi mai mari decît cei care lucrează în sectorul învățămîntului și care nu s-au interesat de lege. Avem în față *Legea statutului cadrelor didactice*, care va fi chiar statutul lor, și rămîne să vedem cum vor acționa de această dată, ca *lobby*, ca prezență și ca acțiune.

Andrei Cornea: Nu vi se pare foarte ciudat faptul că profesorii, mai cu seamă cei din secundar, nu s-au implicat?

Emil Constantinescu: S-au implicat, dar prin sindicate.

Andrei Cornea: Dar eu am văzut că legea aceasta a fost votată în final așa cum este ea, cu niște progrese în învățămîntul superior, recunoaștem cu toții, față de ce a fost cîndva, și mai ales care deschid posibilități.

Emil Constantinescu: Au fost negocieri care au durat timp de doi ani; ca să venim acum și să dăm totul la o parte și să spunem că legea trebuia să existe, ca să nu mai trăim ceea ce ce am trăit vreme de șase ani: un arbitrar total, în care eram blocați financiar și în orice posibilitate de dezvoltare. Însă aș vrea să văd cum se poate utiliza de la 1 ianuarie bugetul care vine la Universitate. Universitatea este singura care și-a publicat bugetul și își va publica bilanțul. Verificîndu-l, săptămîna aceasta, am descoperit că după ce l-am descentralizat și l-am dat facultăților, consiliilor profe-

sorale, acestea nu și-au cheltuit banii. Este foarte ușor să arăți cu degetul în sus, la minister, este foarte ușor să arăți la Universitate, cînd ai responsabilitatea banilor. În toate domeniile, așteptăm de la cineva să facă sau criticăm cu foarte mare plăcere, dar cînd este vorba să lucrăm, să scriem, să ne angajăm și să ne asumăm responsabilitatea de a zice nu, atunci lucrurile încep să se schimbe.

Marea hibă e că oamenii nu au nici curaj, nici disponibilitate

Mihai Șora: E perfect adevărat. Asta este marea hibă a întregului sistem: că oamenii nu au curajul.

Emil Constantinescu: N-au nu numai curajul, n-au nici disponibilitatea.

Mihai Șora: Cînd am fost redactor-șef la Editura pentru Literatură, l-am chemat pe consilierul juridic al editurii și i-am spus: „*Dom'le, te rog dă-mi fișa postului meu; vreau să știu care-mi sînt competențele, pentru că vreau să știu ce pot face fără să întreb nimeni*“. „*Deci dv. doriți să faceți ceva fără să întrebați pe nimeni?*“. „*Da!*“ Sigur că am plătit. Am fost dat afară din editură.

Emil Constantinescu: De exemplu, nouă nu ne-a convenit cînd s-a pus votul deschis. În Universitate, votul deschis s-a început cu respingerea la toate: și la avansare de profesori, și la prelungire. Este adevărat, d-l profesor Flonta a intervenit, au intervenit și alții, și prin vot deschis s-a votat împotriva. Deci se poate face ceva, numai că trebuie să folosim perspective pe care ni le oferă această lege.

H.-R. Patapievi: Am să trag la final două concluzii pasagere, una pozitivă și una negativă. Încep cu cea negativă: potrivit argumentului d-lui Constantinescu, legea a fost făcută în forma aceasta de supralegiferare ca să se adapteze unui mental incapabil de responsabilitate locală punctuală și incapabil să-și asume o spontaneitate a inițiativei în domeniul respectiv. Părerea mea este că aceasta a fost o idee greșită, pentru că, dacă e să privim legea ca pe un instrument pedagogic-educativ, atunci ar fi trebuit tocmai să nu favorizeze perpetuarea acestui mental. Concluzia pozitivă este următoarea: cu legea așa cum este se poate face ceva, ne putem strecura prin interstițiile ei, dar pentru asta este nevoie din partea studenților de responsabilitate reală în privința informării lor, a frecvenței ședințelor universitare și a constanței pîrghiilor pe care le au la dispoziție ca să se implice în viața universitară. Iar din punctul de vedere al profesorilor, chestiunea este că, dacă vor să facă ceva cu această lege, se poate face ceva.

Pagină realizată de
GABRIELA ADAMEȘTEANU
și IULIAN ANGHEL

Din nou despre patriotism și naționalism

MAURIZIO VIROLI

„Pentru dragostea de patrie: un eseu despre patriotism și naționalism”
Clarendon Press, Oxford, 1995

Diferența fundamentală dintre patriotism și naționalism

„Un om care și-a pierdut dragostea de patrie s-a pierdut pe sine însuși” – scria cu aproape două secole în urmă Johann Gottlieb Herder. La vremea aceea – sfârșitul secolului 18 și începutul secolului 19 –, consecințele nefaste pe care acest generos și universal sentiment uman avea să le aibă un veac mai târziu nu puteau fi prevăzute. Aceea nu este astăzi mai neliniștitor decât recrudescența spectaculoasă a naționalismelor, cu deosebire pe fundalul unei lumi postcomuniste, vulnerabilă manipularilor politice făcute tocmai în numele dragostei de patrie și națiune. De aici și nevoia urgentă a clarificărilor teoretice care să ne permită o mai eficientă confruntare cu formele maligne ale patriotismului și naționalismului agresiv.

Unei asemenea urgențe îi răspunde cea mai recentă carte a lui Maurizio Viroli, profesor de teorie politică la Universitatea Princeton, intitulată sugestiv *Pentru dragostea de patrie: un eseu despre patriotism și naționalism*. Viroli se situează el însuși (alături de reputatul profesor de istorie a gândirii politice de la Cambridge, Quentin Skinner) în tradiția republicanismului civic (Cicero, Machiavelli, Guicciardini, Harrington, Milton, Montesquieu, Rousseau), despre care a scris de-a lungul anilor câteva cărți și studii esențiale¹. Ideea centrală a cărții de față este aceea că, în pofida tuturor asemănarilor de suprafață, între patriotism și naționalism există o diferență fundamentală, care se reflectă atît în evoluția istorică diferită a celor două concepte, cît și în obiectivele lor distincte. A ignora aceste diferențe și a utiliza cei doi termeni – patriotism și naționalism – ca sinonime este o eroare capitală născută din necunoașterea sau manipulararea istoriei gândirii politice.

În viziunea lui Viroli, limbajul patriotismului a fost folosit de-a lungul timpului pentru a invoca și întări dragostea față de patrie, față de *respublica*, i.e. față de instituțiile politice și modul de viață care stau la baza libertății politice a unui popor. Limbajul naționalismului a fost creat

mult mai târziu, spre sfârșitul secolului 18, pentru a apăra omogeneitatea și unitatea culturală, lingvistică și etnică a unui popor². În timp ce adversarii patriotismului republican au fost tirania, despotismul, opresiunea și corupția, adversarii naționalismului sînt contaminarea culturală, heterogeneitatea, impuritatea rasială și lipsa de unitate culturală și politică. Aceasta revine la a afirma că, în timp ce prioritățile patriotismului sînt libertatea comună a unui popor și un mod liber de viață, prioritatea naționalismului este apărarea cu orice preț a unității spirituale și culturale a națiunii. Cu alte cuvinte, există o dife-

tate necondiționată și un atașament exclusivist față de valorile națiunii. În viziunea lui Viroli, patriotimul este un limbaj al libertății, în timp ce naționalismul agresiv este o metaforă a intoleranței, care evocă putere și dorință de dominație.

Fiind un istoric al gândirii politice, Maurizio Viroli este de părere că pentru a înțelege în profunzime natura diferită a patriotismului și naționalismului avem nevoie nu de teorii abstracte, ci de interpretări istorice care să aducă la lumină pasiunile umane și expresia lor politică. Cu alte cuvinte, pentru a înțelege în ce măsură limbajul naționalismului modern a apărut ca o transformare sau adaptare a patriotismului republican, trebuie să analizăm și să înțelegem evoluția istorică a cel puțin două concepțe-cheie: patria și dragostea (de patrie).

În tradiția republicană clasică, dragostea de patrie a fost o formă de compasiune

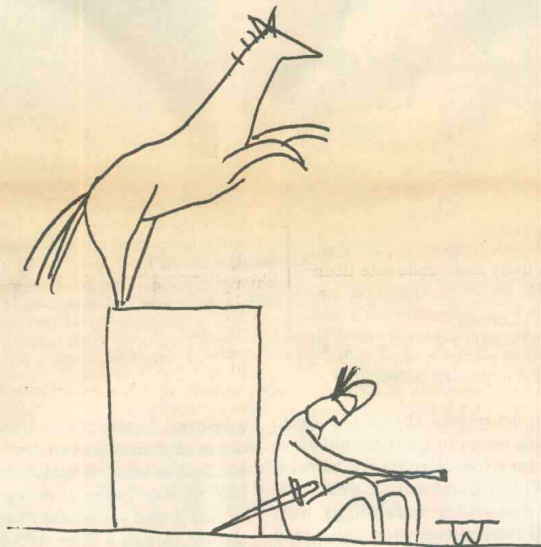
Pentru toți gânditorii aflați în tradiția republicanismului civic clasic, patria înseamnă *respublica*, libertate

preluat această idee de la Cicero: *caritas* înseamnă pe lingă multe altele și grijă iubitoare, afecțiune. Luată în acest sens, dragostea de țară este o iubire fortificatoare, care păstrează ceva din aroma creștină a lui *caritas* și trimite la noțiunea de bine comun. De aceea, așa cum sublinia Milton, ea nu este o iubire oarbă, minată de pasiunea de a domina pe alții sau de a urmări o glorie efemeră. Dragostea de patrie este, dimpotrivă, o formă de compasiune, generozitate și solidaritate non-exclusivistă, indisolubilă de atașamentul pentru libertate ca valoare supremă a cetății. Această poziție apare cu pregnanță în secolul nostru la Simone Weil în *L'Enracinement*, carte scrisă pe cînd autoarea se afla în exil, departe de Franța ei iubită. Dragostea de patrie, în această viziune, rezultă tocmai din compasiunea pentru fragilitatea și slăbiciunea ființei iubite sau a obiectului iubit. Patriotismul care rezultă de aici este unul al compasiunii și libertății, profund diferit de un patriotim expansiv și intolerant. Dragostea de țară, în varianta pozitivă a patriotismului, nu e echivalentă cu ambiția de dominație și excludere, cu setea de măreție și glorie sau cu un sentiment de arroganță superioară. Dimpotrivă, ea se reduce la dragostea de libertate, respectul pentru drepturile indivizilor și generozitatea față de umanitate în general.

„Naționalizarea” patriotismului

Ce s-a petrecut, însă, spre sfârșitul secolului 18, cînd această variantă generoasă și benignă a patriotismului începe treptat să cedeze terenul unui naționalism ale cărui valori sînt profund diferite de idealurile republicane? Maurizio Viroli este de părere că limbajul naționalismului se naște tocmai pe ruinele patriotismului republican, al cărui cîntec de lebadă îl putem înțeli la patrioții englezi și spanioli, care au încercat să se opună expansiunii lui Napoleon. Noul naționalism aduce modificări esențiale în interpretarea celor două concepțe fundamentale: dragoste și patrie. Pentru exponenții noii doctrine, patria este treptat înlocuită cu națiunea concepută ca o unitate organică, colectivă, cu un profil cultural unic. A fi mîndru de apartenența la aceasta din urmă înlocuiește parțial dragostea de libertate, care era valoarea definitorie a patriotismului republican⁵. Apare astfel ideea că există ceva mai prețios decît libertatea „abstractă” a patrioților republicani: a fi membru fidel al unei comunități sau națiuni. Accentul se mută astfel pe vlogri particulare, iar politica devine intim conectată de acum înainte cu națiunea și unitatea ei culturală. Conform scării de valori proprii noii viziuni, libertatea vine după unitatea culturală și nu e posibilă decît pe fondul unui atașament absolut față de națiune și valorile ei unice. Altfel spus, înrădăcinarea culturală devine mai importantă decît libertatea politică.

Toate acestea circumscriu nașterea unui nou limbaj, profund diferit de cel al patriotismului republican. Herder, ale cărui cuvinte le-am așezat la începutul rîndurilor de față, joacă în această transformare un rol-cheie. Prin naționalismul său cultural (și nu politic – detaliul este important!), el face din atașamentul la propria cultură o valoare supremă îndreptată împotriva deșrădăcinării și asimilării culturale. La Herder, notează Viroli, conceptul de patrie este absorbit de națiune concepută ca suma vieții spirituale și culturale a unui

rență fundamentală între a apăra valorile politice ale republicii (în primul rînd, libertatea comună) și a lupta pentru prezervarea unității (și purității) etnice și culturale a națiunii. Nu în ultimul rînd, patrioții și naționaliștii urmăresc să inspire două tipuri diferite de dragoste: primii vizează să insufle o dragoste caritabilă, generoasă și non-exclusivistă, ultimii o loial-

comună și bine comun. Pentru Cicero, Titus Livius și Quintilian, de exemplu, patria se identifică tocmai cu libertatea, legile și instituțiile politice ale republicii. La Machiavelli (în ale sale mai puțin cunoscute *Discorsi*) legătura dintre patriotim, dragostea pentru libertatea comună și servirea binelui comun este extrem de pregnantă, definind astfel virtutea civică (inseparabilă de patriotim)³. În viziunea marelui florentin, notează Viroli, patria este un alt sinonim pentru *vivere libero*, idee care avea să fie reluată un secol mai târziu de către republicanii englezi, ai căror cei mai proeminenți reprezentanți au fost Harrington și Milton. Și, pentru aceștia, patrioții sînt cei care iubesc libertatea și luptă cu feroare pentru ea. În prima jumătate a secolului 17, Montesquieu avea să definească virtutea politică prin *l'amour de la patrie*⁴, iar cîțiva ani mai târziu Rousseau avea să pună din nou semnul egalității între patrie și libertate, insistînd asupra faptului că prima este incompatibilă cu despotismul.

În tradiția republicană clasică, dragostea de patrie a fost de la bun început o formă de compasiune, *caritas*. Gînditorii politici ai Evului Mediu (mai ales în republicile italiene) au

un radio actual

TALK-SHOW-uri LIVE

FM 94,2 MHz

TOTAL

Telefon: 637 37 399, 637 336 435

În fiecare zi, de luni pînă vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22,00–24,00:

Luni:
Față în față cu vecinul – IRINA CORBU

Marti:
Căinele de pază – CORNEL NISTORESCU

Miercuri:
Punct și virgulă – CARMEN BENDOVSKI

Joi:
Fiți întreprinzători – ADRIAN DUMITRU

Vineri:
Taxiul de noapte – N.C. MUNTEANU

Europa de nicăieri

Am convingerea că polemica lui Gabriel Andreescu și Octavian Paler este foarte utilă, pentru că ne oferă șansa aprofundării sistematice a politicii dinspre o perspectivă mai largă, culturală și filozofică, prin care este continuată o tradiție în cultura noastră, aceea a sincronismului Iovinescian și a curentului autohtonist de factură gândiristă. Numai că, dacă vom cădea în vechile atitudini partizane și ireconciliabile, vom repeta o istorie consumată, fără să-i adăugăm nimic creator. Or, astăzi trăim, totuși, în alte vremuri, de aceea nu sînt adepți necondiționați ai ideii că istoria se repetă; dacă ar fi așa, am trăi monoton și indistinct – ceea ce nu este cazul. Prin urmare, problema de odinioară este astăzi aceeași numai în măsura în care îi extindem consecințele pînă la un punct în care discuția se poate împotmoli: închidere sau deschidere spre civilizația europeană. Octavian Paler susține o deschidere specifică și-l acuză pe Andreescu că promovează una impersonală, fără chip, o deschidere spre o Europă care, în definitiv, nu există. Mărturisesc că simt nevoia să găsesc între cele două poziții o modalitate de comunicare, adică între liberalismul de tradiție pașoptistă și problematica specificului național. Dacă privim mai atent lucrurile, vom constata că Paler se raportează mai ales cultural la politica deschiderii noastre spre Europa, în timp ce Andreescu o face dintr-o perspectivă mai ales politică sau politologică. Mi se poate reproșa că o asemenea disociere este facilă și neconcludentă, pentru că, în fond, orice act politic, chiar și războaielor, au fundamente culturale. Numai că în chiar această afirmație am sentimentul că stă ascunsă confuzia. Politicul este conotat de o anumită filozofie specifică, el este un joc subtil dintre aici și aiurea. Ca să fiu mai concret, principiile drepturilor omului sînt universale, adică sînt de nicăieri pentru a putea fi peste tot. Deși au fost formulate de americani și de francezi, ele nu le mai aparțin, iar filozofia aplicării lor exclude ideea că în acest fel s-ar produce o franco-americanizare a planetei. Interpretarea dreptului de liberă exprimare pretinde o abordare fără chip, impersonală, orice hermeneutică specifică autohtonă a lor este potențial primejdioasă.

În același fel, filozofia politică a descentralizării presupune un necesar efort de impersonalizare la nivelul ideatic și legislativ, prin care să poată fi asigurată peste tot diversitatea specifică. În acest caz, unitatea fără chip a legii

trebuie să prezerve diversitatea cu chip a popoarelor și a regiunilor. Punctul de echilibru dintre cele două este relativ și ține de arta politicii să-l găsească. Astfel, dacă unitatea este prea mult accentuată, se poate produce o sărăcire a patrimoniului cultural și spiritual al subiecților ei; în lipsa ei, diversitatea riscă să nu-și mai găsească punțile necesare de armonizare și să intre într-un fel de autism anarhic. Acesta îmi pare a fi marele examen al politicii europene și latura ei fascinantă: să nu așeze în conflict diversitatea Europei cu unitatea ei. Or, singurul demers politic îmi pare a fi în acest caz găsirea zonelor de impersonalizare care să permită tuturor să fie într-un mod specific în interiorul Europei. Europa de nicăieri nu înseamnă că nu există o Europă a comunităților, ci dimpotrivă, că ea își construiește chipul de peste tot, fără să fie undeva într-un mod decisiv. Procesul acesta de construcție a unei Europe a tuturor și a fiecăruia în parte este foarte dificil, mult spus că este utopic; oricum ar fi, sigur este faptul că asistăm la o provocare a istoriei, care a și reușit, printr-un pragmatism coerent, să ajungă la rezultate palpabile. Procesul nu este utopic, pentru că nu intră decisiv și irevocabil în conflict cu economicul, în felul proiectului comunist. Acela voia să construiască o lume de nicăieri, pentru că unitatea sa era una împotriva diversității.

Desigur că o asemenea construcție nu este ușoară. Europa este numele subsumat al unor tradiții care îi asigură și toată frumusețea, dar și toate dificultățile și primejdiiile. În fapt, ce altceva este războiul din fosta Iugoslavie? Tradiții intrate în conflict, diversitate anarhică, neputința de a fi altfel decât specific, captiv în marginile propriei comunități, istorii și răbufniri subiective. Iată că Europa de acolo și-a descoperit propriul chip, numai că și-l a înșingărit pentru că n-a putut să fie de acolo și de aiurea în același timp.

Revin asupra ideii de la început și spun că polemica îmi pare a fi fără subiect, pentru că nu se înlănțește. Din punct de vedere cultural, Gabriel Andreescu nu poate fi „european de nicăieri”; acest lucru este o imposibilitate: chiar să vrea, și nu poate. Greșeala îmi pare a veni din intersectarea argumentului cultural cu cel politic. Este evident că un scriitor nu poate fi de nicunde, în plan politic însă cred că trebuie să acceptăm existența unor idei cit mai obiective și mai impersonale ale unei Europe pentru toți. Dacă nu se va întîmpla așa, vom înlocui dialogul cu vacarmul.

Chemarea patriei nu se aude acolo unde nu există libertate

Pentru ca acest apel la libertate ca valoare constitutivă a patriotismului să fie credibil și eficient este necesară existența unei culturi a libertății care să fi crescut treptat din practici politice în care indivizii participă intensiv la administrarea treburilor cetății și nu sînt doar simpli executanți sau spectatori pasivi ai unor ordine venite din sferele oculte ale Puterii. Acesta e un alt fel de a spune că, pentru ca o patrie să fie iubită de cetățenii săi, ea se cuvine să fie demnă mai întîi de această dragoste: ea trebuie să-și iubească mai întîi membrii, pentru ca aceștia din urmă să o poată iubi mai apoi cu fervoare. Dragostea de patrie trebuie să fie „reciprocă”, altfel ea nu e decît o unilaterală declarație de fidelitate. Patria trebuie să trezească ea însăși patriotismul cetățenilor săi, iar cel mai eficient mijloc de a o face e de a respecta necondiționat drepturile și libertățile lor fundamentale și de a administra imparțial și echitabil justiția. Patriotismul poate fi generat și (sau, mai cu seamă) prin intermediul practicii politice: participare a cetățenilor la guvernarea cetății, legi drepte și corect aplicate, instituții democratice eficiente, drepturi egale, egalitate în fața legii, lipsa privilegiilor, protejarea proprietății, recompensarea celor merituosi, corectarea injustițiilor sociale⁷. Patria e mai mult decît teritoriul în care te-ai născut: ea trebuie să însemne, de asemenea, guvernare dreaptă, libertate comună, legi drepte. Nu există patrie acolo unde nu există cetățeni (ci doar subiecți administrați), iar cetățeni nu există decît acolo unde este libertate civilă. Pe scurt, chemarea patriei nu se aude acolo unde nu există libertate; ca s-o iubești trebuie să o simți aproape, trebuie să ai compasiune pentru ea. Iar această virtute civică înflăorește doar pe fundalul libertății.

NOTE

¹ Jean-Jacques Rousseau and the Well Ordered Society (Cambridge, 1987), From Politics to Reason of State (Cambridge, 1992). Maurizio Viroli este, de asemenea, împreună cu Gisela Bock și Quentin Skinner, coeditorul importantei lucrări Machiavelli and Republicanism (Cambridge, 1992).

² Merită menționat în treacă faptul că prin aceasta Viroli contestă valabilitatea tezei lui Hans Kohn (în a sa cunoscută carte *The Idea of Nationalism*), potrivit căreia naționalismul a apărut încă în Antichitate. Pentru Viroli, naționalismul este, dimpotrivă, un fenomen profund modern, în timp ce patriotismul născut din republicanismul civic are o mult mai lungă tradiție.

³ Națiunea ca atare nu este importantă pentru Machiavelli, după cum ea nu ocupă un loc proeminent nici la Cicero.

⁴ Este interesant de notat că în *Enciclopedia* patria este definită ca țară liberă, republică, libertate comună, ceea ce revine la a spune, în cel mai pur spirit clasic, că nu poate exista o patrie acolo unde există despotismul.

⁵ Spun parțial, întrucît au existat și cazuri singulare, precum Giuseppe Mazzini, care au combinat cele două valori. Pentru Mazzini patria nu este, precum națiunea lui Herder, un organism ierarhic, ci o asociație democratică de indivizi liberi și egali. Naționalismul lui Mazzini nu este expansionist, ci presupune afirmarea dreptului împotriva forței oarbe.

⁶ A se vedea în acest sens importanta lucrare a lui Yael Tamir, *Liberal Nationalism*, Princeton, 1993.

⁷ Acesta este patriotismul democratic descris de Tocqueville.

Subtitlurile aparțin redacției

popor la un moment dat. Patria poate fi *respublica*, dar aceasta nu este o condiție absolut necesară; ea poate fi orice formă de guvernământ atît timp cît este protejată unitatea spirituală a națiunii bazată pe o cultură și o limbă comună. Dragostea de patrie, în viziunea herderiană, devine atașament față de un bun care este al nostru în mod exclusiv.

„Naționalizarea” patriotismului avea să se accelereze în a doua jumătate a secolului 19. Pentru Michelet, bunăoară, dragostea de patrie este o pasiune arzătoare pentru integrare, unitate și solidaritate, iar datoria liderilor este să contribuie la educarea cetățenilor în scopul protejării unității culturale a națiunii. *L'amour de la patrie* devine astfel, în mod exclusiv, dragoste pentru cultură, limbă, istoria și religia proprie, care au o valoare supremă tocmai pentru că sînt expresia cea mai „pură” a sufletului galic. Naționalismul și patriotismul devin sinonime cu loialitatea necondiționată față de națiune, ceea ce implică un angajament solemn de a proteja unicitatea și puritatea ei.

Nu există patrie acolo unde nu există cetățeni

Care este, pe scurt, „morală” istoriei scrise de Maurizio Viroli? În pofda unor simplificări evidente – de exemplu ignorarea importantului episod al Revoluției franceze sau trecerea sub tăcere a unor importante dezvoltări teoretice recente pe marginea „naționalismului liberal”⁶ –, punctul forte al cărții profesorului italian constă în legătura pe care o afirmă între patriotism și libertatea democratică. Victoria ideologică a naționalismului a făcut ca limbajul patriotismului să cadă în uitare sau desuetudine. Atunci cînd adversarii libertății recurg la retorica mereu atrăgătoare a naționalismului, vocile partizanilor libertății riscă a fi ignorate. Cu toate acestea, crede Viroli, cel mai bun antidot împotriva pulsionilor naționaliste îl reprezintă nimic altceva decît revigorarea limbajului patriotismului (înțeles ca dragoste pentru libertatea comună), redescoperirea sensului clasic al patriei ca *respublica*. Aceasta revine la a spune că avem nevoie de un patriotism epurat de naționalismul exclusivist, de un patriotism al libertății care să urmărească în primul rînd să ne facă cetățeni mai buni, i.e. membri egali și liberi ai unei cetăți drepte. Mutatis mutandis, a încerca să-i faci pe români „mai români” pentru ca ei să devină apoi cetățeni mai buni e o iluzie ce se poate plăti scump: pericolul e ca ei să devină prea mult români și prea puțini cetățeni liberi și egali ai unei cetăți democratice. Fără o cultură politică a libertății, care trebuie încurajată în toate modurile posibile, orice dragoste de patrie și atașament față de valorile culturale ale națiunii riscă să se transforme în arme politice agresive și antidemocratice. Ceea ce trebuie să urmărim, în viziunea lui Viroli (cu care mă simt în multe privințe afin), este o națiune de cetățeni, care, în același timp în care sînt înrădăcinați în cultura și valorile proprii, sînt solidari cu membrii altor națiuni prin atașamentul lor la cîteva fundamentale valori universale democratice. Pentru aceasta nu e nevoie de unitate sau purificare etnică sau culturală, ci de un angajament comun ferm față de valori precum libertatea și drepturile individuale.

EDITURA RAO

**Donald SPOTO
Marilyn Monroe**

Traducere din limba engleză de
Ruxandra Chiriță, Florentina Gheorghe și Bogdan
Nicolae Marchidan, 668 pagini, 14.000 lei

Marilyn Monroe, unul din puținele mituri
produse de secolul XX, a devenit subiectul a
sute și mil de articole, studii și cărți. Autorii lor,
dornici să deslușească misterul, au abordat
tema din cele mai variate unghiuri, dar
superstarul a rezistat asaltului demistificator.
Lui Donald Spoto îi datorăm cea mai
cuprinzătoare și totodată cea mai profundă
analiză a fenomenului numit Marilyn Monroe.
Cei dornici să înțeleagă ceva din lumea în care
trăim nu pot ocoli această carte fascinantă.

Cărțile noastre pot fi procurate adresindu-vă direct editurii: C.P. 37-198, București.

CRONICA MELANCOLIEI

ILEANA MĂLĂNCIOIU

Recitind „Hagi Murad“

Ascult știrile despre războiul din Cecenia cu sentimentul că el continuă de acum un secol și jumătate, după indicațiile țarului Nicolae, care îi transmitea prințul Voronov prin solul venit de la Tiflis: „să urmeze cu strictețe tactica mea, devastând locuințele, distrugând aprovizionarea întregii Cecenii și hărțuindu-i pe muntenii cu atacuri prin surprindere“, după cum ne spune Tolstoi în povestirea *Hagi Murad*, a cărei acțiune e situată în apropiere de Grozni și are loc în 1852.

Recitind această povestire istorică m-am întrebat ce făcea contele Tolstoi la data aceea. Jurnalul său ne amintește că își trecuse examenul de iunker și se afla, în calitate de combatant, în zona fierbinte la care ne referim. Avea 23 de ani și era obsedat de coșurile care-i ieșeau pe frunte, de limitele proprii și de nevoia de a se perfecționa, de existența lui Dumnezeu, de stilul lui Pușkin, de istorie, de faptul că-și pierdea vremea citind romane, de orgoliul său, considerat ceva mai rău decât lepra etc. După o vinătoare de becate, ori după o aventură ce-l lăsa un gust amar, revenea asupra textelor trilogiei autobiografice, ori scria la *Romanul unui moșier rus*, pe care nu-l va termina niciodată. Nu i-au lipsit nici momentele de elan patriotic cu care participa la expedițiile făcute printre muntenii, nici dezamăgirea de a nu fi primit decorația așteptată.

În anul 1854, petrecut în bună parte în Principatele Române, unde participa (în calitate de ofițer) la campania împotriva turcilor, era încercat, deopotrivă, de dragostea (postumă) pentru Caucaz și de gândul că valahii nu meritau disprețul pe care-l avusesse până atunci pentru ei. În această perioadă va termina cea de-a doua parte a trilogiei (*Adolescența*) și va consemna în jurnal trecerea sa prin: București, Giurgiu, Slobozia, Buzău, Sinești,

Râmnic, Focșani, Tecuci, Odobești, Birlad, Vaslui, Iași, Călărași, Chișinău, Odessa etc. Ca semn că desăvârșirea către care tindea era departe de a fi atinsă, în 12 august 1854, la Focșani, nota: „Dimineața am început-o bine, am lucrat, dar seara! Dumnezeu! oare n-am să mă îndrept niciodată! Am pierdut la joc restul banilor și am pierdut și ce n-aveam cum plăti – 3.000 de ruble. Măine îmi vind calul“. Notațiile din această perioadă vor constitui o autoanaliză din ce în ce mai dură care va sfârși prin a-l duce la deviza: **să scap de lene, irascibilitate și lipsă de caracter.**

Dar să lășăm la o parte aceste obsesii tolstoieni din perioada la care se referă *Hagi Murad* și să ne amintim că povestirea a fost scrisă după aproximativ o jumătate de veac și constituie pentru autorul ei un fel de căutare a timpului pierdut.

Vom spune din capul locului că eroul cecen evocat în această proză se afla în situația dramatică de a nu mai avea de ales. De la ai lui era obligat să fugă, întrucât rivalul său, imamul Șamil, îi capturase familia și îl aștepta să-i taie capul, iar pe ruși, care îi hărțuiau de atâtea amar de vreme, îi consideră niște șobolani ce ar merita să fie stârpiți. Trecerea lui în tabăra acestora și întoarcerea (previzibilă) în munți, pentru a-și salva familia, nu reprezintă altceva decât prilejul pe care i-l dă istoria (sau autorul), în ciuda împrejurărilor, ca desăvârșire nefavorabilă, să poată muri ca un erou, așa cum a trăit.

Înainte de a ne relata cum a pierit eroul său, Tolstoi ne va aduce în față capul tăiat al acestuia, pe care fusese pus un preț de o mie de ruble. Soldatul care a primit însărcinarea de a-l purta din fort în fort îl scoate din sacul său murdar și îl așază în bătaia lunii ca să fie văzut. Vom aminti că era: „un cap

de om ras, cu fruntea înaltă deasupra ochilor, cu o barbă neagră, tunsă scurt, cu mustăcioară; un ochi era deschis, iar celălalt aproape închis. Țeasta pe jumătate despicată, iar nările, minjite de sânge negru, închegat. Grumază îi era înfășurată într-un prosop murdar, înșingherat. Cu toate rănilor de pe cap, buzele învinetește se strângeau într-un zîmbet copilăresc și bun“.

Ofițerul Ivan Matveevici, în casa căruia petrecuse multe seri, se va uita cu ochii săi tulburi de om beat către el și va spune: știam eu că are să ne înșele. Apoi, amintindu-și cum i-a dăruit sabia lui, va adăuga: **a fost totuși un viteaz, dă-l incoă să-l pup.** Această replică, tipic rusească, ne va cutremura și pe noi și pe iubita lui, Maria Dmitrievna, care va striga: **sînteți niște ucigași! Războiul, va încerca să se scuze ofițerul Butler, căruia nu-i era indiferentă părerăa acesteia femeii de mare bun simț: **fiecăruia dintre noi i-s-ar fi putut întâmpla.** Ea nu se va lăsa însă convinsă și va răfufni din nou: „Sînteți niște ucigași, asta e. Mortul trebuie îngropat, iar ei se hlizesc la el. Uciagași, niște ucigași de rînd“. Revolta sa ne va aminti de tragedia Antigonei, care nu a putut accepta gândul că trupul fratelui său este lăsat neîngropat, pradă păsărilor și cîinilor.**

După acest tablou de neuitat, vom afla că Hagi Murad nu a fost învins de dușmanii săi, asupra cărora purtase de-a lungul timpului nenumărate victorii, ci de mlaștina în care a fost nevoit să se afunde. Rănit de mai multe ori, el a luptat vitejește pînă la capăt. Cînd a simțit că totul s-a terminat, s-a ridicat lingă trunchiul unui copac și s-a uitat la cei ce năvăleau asupra lui atît de furios încît aceștia au rămas înlemniți. Apoi a tresărit, s-a desprins de copacul lingă care stătea și a căzut asemenea unui ciulin retezat de coasă. Cei care l-au încolțit după aceea au călcat în picioare ceea ce nu mai avea nici o legătură cu Hagi Murad. Era cu o piatră, dar tot mai simțea cînd unul i-a despicat țeasta. Apoi cineva și-a pus genunchiul pe spinarea sa, i-a retezat, din două lovituri, capul, cu mare grijă, ca să nu-și murdărească ciuveacii, și l-a rostogolit în lături cu piciorul. Ei nu arătau ca niște învingători, va constata naratorul, ci ca niște vinători năpustiți asupra unei fiare ucise.

Povestea lui Hagi Murad nu a fost publicată în timpul vieții autorului, deși era definitivată încă din 1905. Textul (trunchiat în mod simțitor) a văzut pentru prima oară lumina tiparului în volumul III al seriei de opere apărute postum, în 1912. Nemulțumea atît felul în care era privit eroul cecen, cît și demonstrația că „țarul îi plăcea să fie crud și neînduplecat, după cum îi plăcea să se creadă că în țara sa nu există pedeapsa cu moartea“.

Transcriind aceste cuvinte mă gîndesc că, de șase ani, nici la noi nu mai există pedeapsa cu moartea. În plus, veacul înaintează. Cei incozoi nu mai sînt trecuți, ca la vremea aceea, de 12 ori printr-un front de o mie de oameni înarmați cu vergi. Ei se sinucid la momentul oportun, ori își pierd viața într-un accident. Dar slavă Domnului că pedeapsa cu moartea a fost abolită, îmi spune. Altfel, îngrozit de ceea ce se întâmplă în Coreea de Sud, aleșii națiunii ar fi în stare să-și piardă uzul rațiunii și accidentele s-ar înmulți vîzînd cu ochii.

Dacă autoritățile noastre se pot mîndri că la noi nu mai există pedeapsa cu moartea, urmașii țarului Nicolae nu se mai pot lăuda cu lucrul acesta de multă vreme. Prizonierii români din lagărul sovietic au suportat aproape toți pedeapsa capitală și așa-zisa grațiere prin care aceasta le era schimbată cu închisoarea pe viață. Din memoriile ofițerului Aurel State reiese clar că o astfel de comutare a pedepsei nu-i bucura, ci îi îngrozea pe cei care, în loc să-și încheie chinurile dintr-o dată, ajungeau în lagărele de dincolo de Cerul Polar.

În zilele noastre, prizonierul Ilie Ilașcu a trecut și el prin drama condamnării la moarte și prin mascarada acestui mod cinic de grațiere. Figura luminoasă cu care ne privea el printre gratii atunci cînd a aflat cumplita sentință mi-a amintit și ea de zîmbetul copilăresc al lui Hagi Murad. Și am fost bucurată că ucigașii de rînd care a rostogolit cu piciorul capul tăiat al acestui viteaz n-a reușit nici acum, după un secol și jumătate, să-i șteargă și zîmbetul de pe buze și să învingă astfel „marea Cecenie“, pe care încă mai luptă s-o cucerească.

• Revista *Cahiers roumains d'études littéraires* – serioasă și în vremurile trecute –, de cînd a căpătat titlul *Euresis*, oferă, cu fiecare apariție, o sărbătoare culturală. Calitatea excepțională a publicației o absolvă de vina de a avea o frecvență așa de neregulată – prin profesionalism, cei ce o editează știu să suplinească vicisitudinile economice. Apoi, *Euresis* nu trebuie luată drept publicație obișnuită; ea este, în realitate, o carte și astfel frecvența ei nu se mai judecă avînd ca măsură presa (fie ea și culturală), ci activitatea editorială (de altfel, redactarea publicației este realizată în cadrul Editurii Univers).

Euresis este un bun purtător de cuvînt pentru cultura română în străinătate și faptul că apare în limba franceză nu reprezintă nici pe departe o chestiune de snobism. Fără să beneficieze de fonduri speciale și de tapaj – precum, bunăoară, celebrul „Congres al spiritualității“ –, *Euresis* este, din punctul de vedere al acestei propagande benefice, pur și simplu eficientă. Cea mai recentă recunoaștere internațională a revistei a fost în decembrie 1995, cînd *Euresis* a primit un premiu de 1.000 de coroane din partea „Asociației criticilor literari profesioniști din Norvegia“.

Numărul dublu 1-2/1994 al revistei *Euresis* este dedicat „Avangardei românești și contextului său european“ și se constituie într-un volum de referință pentru orice bibliografie ce ar avea în vedere acest subiect.

În textul care în presa curentă s-ar numi „editorial“, dar care în cazul de față ține locul unei „introduceri“ („En guise d'introduction“), Mircea Martin oferă o rezolvare foarte pertinentă a paradoxului avangardist: discrepanța dintre idealurile anticulturale ale mișcărilor avangardiste și intrarea lor în muzee și în istoria literaturii. Dacă preceptele avangardei ar fi fost respectate întocmai, atunci nici măcar acest număr al revistei *Euresis* nu ar fi trebuit să apară. Numai că lucrurile nu stau așa: de fapt, preceptele respective nu erau concepute pen-

Revista presei culturale

tru a fi respectate. Mircea Martin observă că reprezentanții avangardei nu au disprețuit deloc succesele și că demersul lor, atît de pornit împotriva oricărei retorici, se înscrie el însuși într-o retorică, fie ea și a antifrazei. Scandalul avangardist are la bază un nedeclarat contract cu publicul și „épatier le bourgeois“ este, de fapt, expresia unei complicități.

• *Saeculum* este o publicație al cărei prim număr a apărut spre sfîrșitul anului 1995 la Sibiu; este o revistă tipărită în condiții foarte bune, format de carte, cu o copertă lucioasă. *Saeculum* este, după cum se știe, o publicație care a apărut în perioada 1943-1944 sub conducerea lui Lucian Blaga; era o revistă de filozofie.

Editorialistul publicației din zilele noastre declară retoric că „*Saeculum de acum nu este și nici nu poate fi cel gîndit și creat de Blaga*“. Și totuși: pe copertă întîlnim: anul I (III), nr. 1-2 (10); în editorial, Blaga este o prezență demiurgică („*Blaga indică, energic, cu degetul lui de lumină (...)*“ etc.); chiar și justificarea diferenței este făcută în termeni similitudinii: „*Astăzi existăm, desigur, în alveolele unui alt eon – altul este acum „spiritul timpului*“; revista este editată de Universitatea „Lucian Blaga“ (din Sibiu).

Într-adevăr, *Saeculum* nu continuă revista din anii '40. Nu mai este o publicație specializată pe un anumit domeniu, ci are forma eterogenă a unei publicații culturale obișnuite: beletristică, studii, cronici etc. „*Sintem convinsi*“ – afirmă editorialistul – *că o revistă de sinteză culturală poate fi orînd amenințată de capcana amalgamului sau a hibri-*

dului, a kitsch-ismului sau diletantismului subterane“. Toate acestea reprezintă reale pericole pentru tinăra publicație sibiană.

Revista conține lucrări prezentate, probabil, la sesiunile de comunicări din facultate („Eugeniu Speranția și dinamica umanului“; „Camil Petrescu sau recuperarea concretului“; „Istoriografie și identitate la sașii din Transilvania“; „Mimesis și reprezentare în Hamlet“ ș.a.), dar și texte interesante, de obicei traducerii (o masă rotundă despre „Gramatica discursului critic american“ la care au participat R. Kostelanetz, Ihab Hassan, J. Klinkowitz și John Simon; un grupaj de poezii de Judith Viorst ș.a.). Prin urmare, îi urmărevistei *Saeculum*, la început de drum, să reușească să incline balanța în partea cea bună, pentru a se ține astfel departe de manifestările perfide ale numitului „kitsch-ism“.

• Tot în Sibiu apare, după cum se știe, revista *Euphorion*. Din punctul de vedere al prezentării grafice, ea se află, cu siguranță, pe primul loc în topul publicațiilor literare (și nu este departe de această poziție nici din perspectiva conținutului). Numărul 3/1995 este dedicat poezilor Lucian Blaga, Ion Barbu și Ion Vinea. Din nou despre Lucian Blaga, dar de data aceasta cu maturitate.

• O altă publicație ardeleană foarte cochetă: *Arca* (de altfel, revistele culturale din Ardeal pot fi recunoscute întotdeauna după calitatea deosebită a înfățișării grafice).

În numărul triplu 10-11-12/1995, Caius Dobrescu publică un excelent studiu de mentalități bazat pe literatură comparată. Articolul, intitulat „Securități din alte lumi“, pune în discuție relația dintre serviciile secrete și mitologie: „*Politiă politică pătrunde în uriașă țesătură a viselor populare, care lucrează pe modelele basmului și a legendei negre*“. Observația lui Caius Dobrescu este neiertătoare: „*nu numai totalitarismele de inspirație sovietică au dus la mitizarea poliției secrete*“, ci și democrațiile din Vest. (CEZAR PAUL-BĂDESCU)

Lui S. Damian i-au fost reeditate două cărți ale căror prime versiuni datează de la începutul deceniului șapte: eseu despre romanele lui G. Călinescu (are și un nou titlu: *La ora 12, ziua*) și *Fals tratat de psihologia succesului*. Cum despre cea dintâi am scris la prima ediție, mă voi ocupa acum numai de a doua. Mai am însă un motiv pentru această alegere. *Falsul tratat...* nu este doar o „ediție revăzută și adăugită”, ca eseu despre romanele lui Călinescu, ci o carte în mare măsură nouă. Prin ce anume? Prin faptul că, în afara textelor din 1972, volumul de acum include și altele scrise în 1994 și 1995. Aceasta pe de o parte. Iar pe de alta prin faptul că nici vechile texte nu apar cum au figurat în prima ediție, ci sint comentate de autor din unghiul vederilor lui actuale. O face prin adnotări frecvente în subsolul paginilor. Este modul său de a indica limitările impuse cîndva de cenzură, neputința de a-și fi dus, la data primei redactări, ideile pînă la capăt.

În linia lui E. Lovinescu

Se știe, în mediul literatilor cel puțin, că în anii '60 - '70, S. Damian a încurajat începuturile multor scriitori azi notorii, mai ales prozatori și critici. Deși era el însuși atunci un om tânăr, S. Damian dispunea de oarecare influență în lumea literară, de relații la reviste și edituri, pe care le-a folosit nu atât pentru sine, cât pentru a deschide drum altora în literatură. Pe unii i-a descoperit chiar el, alții i-au fost semnalati, iar el, convingîndu-se că au talent, i-a publicat, însoțindu-i apoi pe o porțiune a traectoriei începute, porțiunea cea mai dificilă, comentîndu-le primele scrieri, înlesnindu-le impunerea numelui în conștiința publică. Semnatarul acestor rînduri, ca fost coleg de redacție cu S. Damian, la *Gazeta literară*, poate depune mărturie (și în calitate de beneficiar) despre pasiunea (și vocația) sa descoperitoare și îndrumătoare, ca și despre eficiența acțiunilor întreprinse de el în această direcție. Și nu era deloc ușor, deloc simplu să descoperi și să ocrotești atunci valoarea, mai ales pînă prin 1964-1965, cînd apărură și la noi unele semne de dezgheț ideologic.

Amenitatea, discreția, tactul, cordialitatea nezgomotoasă însoțeau totdeauna la S. Damian gestul sprijinirii unui tânăr, astfel încît acesta percepea ajutorul său ca pe unul firesc-colegial, venind așadar din partea unui coleg, a unui egal, altfel spus, și nu a cuiva situat mai sus decît el, pe o treaptă ce i-ar fi îngăduit aceuia, fiind mai înaltă, atitudinii protectoare.

Manifestîndu-se însă în felul arătat, S. Damian a adormit vigilența multora dintre cei care, odinioară, intraseră în literatură pe porțile deschise de el. Nu au bănuit că Damian, după ce-i lansase literar, îi va urmări în continuare, și nu doar cu ochii criticului, ci și cu aceia ai psihologului și ai moralistului, scrutîndu-le conduita umană și evoluția socială.

Apariția, în 1972, a *Falsului tratat despre psihologia succesului* a fost într-adevăr, pentru mulți, o surpriză. Afabilul om de lume și comprehensivul critic se dovedea un observator neconcesiv al faunei literare și al moravurilor acesteia, în linia lui E. Lovinescu din *Memorii* și *Aqua forte*, preocupat mai ales să fixeze „cîteva tipuri de deviere a comportamentului la scriitori și critici literari, aflați în faza debutului sau puțin timp după aceea”. Reacțiile față de carte au fost nu numai de surpriză, ci și de ostilitate, dar, curios, cum chiar S. Damian

constată după ani, ele nu au venit de la cei subtextual vizați, ci de la alții, la care criticul nu se gîndise. „*Tocmai cei în cauză, remarcă oarecum amuzat S. Damian, nu s-au recunoscut, păreau detașați, convinși că nu despre ei este vorba*”.

Sînt mai multe „devierile de comportament” scriitoricesc (devierile de la ce se anunța inițial, în momentul debutului) urmărite de S. Damian în eseu despre psihologia succesului, dar dintre toate cu deosebire îl preocupă aceea pe care o numește cînd „hipertrofia eului”, cînd „dilatarea personalității”, cînd „excesul de vanitate”, cînd „morbul truției”, cînd „narcisism”. Un versat „ochi de clinician”, cum S. Damian recunoaște că s-ar fi cuvenit să aibă, dar nu a avut un astfel de ochi, așadar, ar fi putut depista

Se poate ivi însă întrebarea: de ce înversunarea criticului împotriva manifestărilor de egotrie, a narcisismului etc.? Nu sînt acestea, la urma urmei, inseparabile de natura artistului, nu-l motivează lăuntric, tocmai aceste trăsături, în demersul creator? Multă lume are această reprezentare, dar nu și S. Damian, care crede, dimpotrivă, că tocmai creația, artisticul sînt primejduite de răbufnirile egocentrice și megalomane. Deci nu doar criterii etice îl fac să le dezaprobe, ci și estetice - și poate că pe acestea le trece înaintea tuturor: „*Narcisismul, chiar prin intermediar, minează verosimilitatea scenelor epice. Se zărește mîna providențială care schimbă mersul logic al faptelor cu intenția de a pune în evidență nemaipomenita putere a eroului narativ (...)* Într-un pro-

Mincu i se aduce reproșul că „se arată total nepăsător la istorie”. Dar pentru ce să nu fi fost el astfel în cuprinsul unei demonstrații proiectată din punctul de pornire ca anistorică? Sînt în fond atîtea feluri de critică, dintre care unele încadrează istoric judecata literară, iar altele nu. Cu totul oportună este, în schimb, amendarea înfierbîntărilor protocroniste ale lui Marin Mincu, pentru care „cerul spiritual tragic era superior celui helenistic (...) și evident celui latin”!

Polemistul

Deși afirmă că nu tinjește „după o faimă de polemist”, și îl credem, S. Damian este un polemist și încă unul de forță: așediindu-și tenace adversarul cu argumente raționale, descumpănindu-l prin calm și persuasiune, prin pregătirea metodică a loviturii decisive, administrată la sfîrșit. Admir la S. Damian și faptul că nu umblă după victime sigure, ci își alege adversari puternici, de talia, de pildă, a unui Andrei Pleșu. La acesta, deși mai des i s-au reproșat plasările abile în ambiguitate, lui S. Damian îi displace deprinderea de a emite sentințe, de a da oricui note „cu o siguranță de invidiat”. Scandaloase îi par lui S. Damian în special „verdictele nimicitoare” ale lui Pleșu la adresa unor mari figuri ale veacului, ca Sartre sau Aragon, acuzați scurt, unul de „imbecilitate politică”, iar celălalt de „mizerie interioară”. „*Uimitoare simplificări!*”, exclamă Damian, dar întrebarea este dacă analiza complexă a celor două cazuri, atentă, amănunțită, răbdătoare, analiză care, de altfel, cel puțin în ce-l privește pe Sartre, s-a și întreprins, nu duce, vai, tot la concluzia lapidară trasă de Pleșu, în termeni ce e drept cam tari. Dincolo de termeni este însă numai a lui Pleșu această concluzie?

Adevărul este că supărarea lui S. Damian pentru răul tratament aplicat de Pleșu unor Sartre sau Aragon decurge din supărarea încă mai mare a criticului pentru felul în care este considerată de Andrei Pleșu - și nu numai de el - întreaga stîngă intelectuală, de ieri și de azi. Învinuirea adusă este de unilateralitate, de partizanat, de „fixație” anti-stînga: „*Recapitulînd sumarele execuții la care Pleșu se dedă cu delicii, vom observa iute un soi de preferință. Victimele sînt culese dintr-o mereu aceeași parte a baricadei. Greșelile incriminate sînt comise de ceea ce el numește stînga intelectuală (...)* De ce să fie oare erorile legate de năvala fascismului mai puțin grave decît cele născute din cochetarea cu comunismul? (...) Cu cîțiva ani în urmă, o dispută aprinsă europeană, poreclită ulterior „cearta istoricilor”, s-a iscat tocmai la o tentativă șocantă de a atenua vina nazistă prin echivalarea și subordonarea ei celei staliniste”.

Ce putem spune altceva decît că sîntem, ca și S. Damian, pentru judecarea tuturor în lumina purului adevăr, oricît de crud ar fi și atîta cît este cunoscut. Ierarhizarea vinovaților o găsim și noi fără sens - și chiar mai mult, o găsim imorală, dacă prin ea se urmărește absolvirea unor în detrimentul celorlalți, prin puneri pîrtinătoare în ecuație. Iar argumente de a arăta acuzator numai într-o direcție într-adevăr nu există, în afară totuși de unul: acela că unii au plătit pentru vina lor, iar alții încă nu. De ce n-am crede că și Andrei Pleșu a avut în vedere acest argument, în atacurile sale invariabil îndreptate, cum observă, dezaprobindu-l, S. Damian, spre stînga intelectuală și politică?

GABRIEL DIMISIANU

CRONICĂ DE CARTE

Critica de moravuri literare

S. Damian
„Fals tratat despre psihologia succesului”
Editura DU Style, 192 pagini

încă „din germene teribila boală”, scutindu-l pe critic, desigur, de neplăcuta senzație de mai tirziu că, în destule cazuri, a mizat rău, imprudent, pripit, purtat de entuziasme neconfirmate. Și ce își reproșează mai mult nu este neluarea mai atentă în seamă a persoanei debutantului încurajat cîndva, ci a textelor înfățișate de acesta. Persoana poate arbora un comportament înșelător, deghizat, din considerente tactice, dar textele, de ar fi fost citite cu „ochiul clinicianului”, l-ar fi putut avertiza pe critic asupra pornirilor megalomane ale autorului, ulterior din plin revelate: „(...) ceea ce aspectul exterior ascundea cu grijă, nu mai era deloc acoperit în spațiul imaginar, creat de ficțiune. Satanicul impuls spre autoadmirație, reprimat deocamdată în raporturile publice, pînă la trecerea fazei de străpungere a necunoscutului, se declanșau fără opreliști în plămăuirea narativă”.

Un element edificator în privința „satanicului impuls” ar fi fost, constată criticul privind în urmă, cultivarea asiduă, de unii prozatori descoperiți de el, a eroului multiplu-performant: curajos, loial, priceput în toate, cult, frumos, plin de farmec și, desigur, viril, adorat, divinizat de femei, indiferent de vîrstă (a lui și a lor). Că în acest semizeu timidul (de nevoie) autor debutant se proiecta pe sine nu era un lucru prea greu de observat (pentru ochiul de clinician, desigur). La ceasul cînd își scrie eseu despre psihologia succesului, fenomenul îi apare lui S. Damian în toată limpezimea: „*Constrîns să se travestească în atîtea momente ale traiului obișnuit, debutantul abandona măștile în fața foii de hîrtie și, euforic, se proiecta pe sine în personajul narativ. Prin acest transfer își domolea setea lui de glorie și dominație*”. În textul din 1972, ipostaza autoadulării autorului prin proiectarea în personaje e înfățișată generic, dar în 1995 criticul își ia inima în dinți și vine, în notele de subsol, cu un nume exemplificator: Petru Popescu, popularul autor al romanelor *Prins* și *Dulce ca miera e gîoțul patriei*. Nu se putea ilustra mai potrivită a cazului.

ces adesea prea puțin conștient, debutantul sacrifica arta, cu imperativele ei de adevăr și obiectivitate, pentru a nutri orgoliul său exacerbat (...) Favorizarea personajului care deține rolul de alter ego contrazice datele realismului, distruge impresia de plauzibil, secătuieste aptitudinile epice, cite sint”.

Reminiscente ideologice

Preocupat, cum am văzut, de moralitatea scrisului, de mentalități și comportamente, de psihologii, S. Damian nu a putut evita, în 1972, cîteva locuri comune ale unui pedagogism care îl făcea să se îngrijoreze de „o anumită deplasare a prozei tinere spre aspecte periferice, minore”, să vorbească despre necesitatea înțelegerii realismului „în toată complexitatea lui”, despre „răspunderea pentru destinul literaturii”. Azi asemenea „formule de limbaj osificate” criticul le supune el însuși revizuirii, scotîndu-le, în note, „un preț plătit, care lasă (...) urme, ca preluarea unui stigmat”. Procedînd astfel, S. Damian este poate prea aspru cu sine, pentru că acele „formule osificate”, pe care acum le repudiază, sînt totuși insulare, nu definesc stilul cărții de acum 23 de ani. De revizuit ar fi, după mine, nu atât limbajul, cît, poate, unele poziții de principiu ale criticului, alimentate, cred, de prejudecăți. De pildă, acea respingere repetată, adevărată obsesie, a „mitului arhaic”, a viziunilor „împietrite”, „anistorice” și, prin revers, mitizarea „progresului”, a „civilizației moderne”, a „revoluției tehnico-științifice”, care prin simpla prăundere în universul poeziei ar garanta primenirea ei estetică. Marcată de acest spirit este polemica angajată cu Marin Mincu („O plimbare cu arhetipul”), în care încă apăreau, la S. Damian, reminiscențe de critică ideologică („*Nicăieri criticul nu îngăduie în vreun fel elogiul lumii moderne cu structurile modificări de moravuri și mentalități, cu descoperirile unice ale științei și tehnicii*”), preopinutului pretinzîndu-i-se „delimitări” de „teorii obscurantiste”. Lui Marin

ION MIRON DAMIAN

François Mitterrand: o viață pe scena politică

Luni dimineață, la ora 8.30, s-a stins din viață, doborât de un cancer la prostată, la vârsta de 79 de ani, fostul președinte francez François Mitterrand. Actualul șef de stat, Jacques Chirac, a fost printre primii care s-au recules în fața corpului neînsuflețit al celui care a condus Franța timp de 14 ani. „Pierdem un mare om, un om care a scris o pagină importantă a istoriei acestei țări”, a declarat Jacques Chirac luni dimineață. Șeful statului francez a mai intervenit încă o dată, luni seară, la televiziunea franceză, pentru a aduce un ultim omagiu predecesorului său. Joi 11 ianuarie, ziua când vor avea loc funeraliile lui François Mitterrand, a fost decretată zi de doliu național. Toate drapelurile instituțiilor de stat vor fi coborâte în bernă și se va păstra un moment de reculegere în memoria defunctului. Înmormintarea fostului șef de stat va avea loc doar în prezența familiei și a prietenilor apropiați, în localitatea natală a lui François Mitterrand, Jarnac. În același moment, însă, la ora 11, la catedrala Notre-Dame din Paris, se va celebra o slujbă religioasă.

O parte din Franța, mai ales milioanele de tineri care nu l-au cunoscut decât pe François Mitterrand în fruntea statului, se simte, probabil, puțin orfană în acest moment. Chiar dacă afirmația pare exagerată, cu siguranță că nu este departe de adevăr. Stau mărturie zecile de reportaje și intervenții difuzate în ultimele ore la televiziune și la radio și sutele de oameni care s-au recules, luni, până seara târziu, în fața ultimului domiciliu parizian unde s-a stins din viață François Mitterrand.

François Mitterrand a reprezentat 50 de ani dedicați politicii, dintre care 14 în funcția supremă. Din momentul anunțului morții lui François Mitterrand, toate posturile de televiziune, de radio, private sau nu, au început să acorde largi spații vieții și personalității fostului președinte. Simpatizanții sau foști adversari politici, cei care l-au iubit și cei care l-au combătut, prieteni ai lui Mitterrand sînt invitați pe platouri pentru a comenta și vorbi despre fostul președinte. „În această zi de doliu pentru țara noastră, ziua în

care François Mitterrand intră în istorie, aș dori să meditam cu toții la mesajul pe care ni l-a lăsat”, declara, luni seara, Jacques Chirac, președintele Franței, în cursul unei alocuțiuni televizate de 8 minute, transmisă în direct de la Palatul prezidențial Elysée. Șeful statului nu a ezitat să salute calitățile excepționale ale predecesorului său: un mare om de stat, dotat cu un extraordinar curaj în fața bolii teribile care l-a doborât; o voință de a servi anumite cauze și idei, o Europă unită pe care Mitterrand a dorit-o atât de mult și, nu în ultimul rînd, lupta sa pentru respectarea drepturilor omului au fost principalele idei subliniate de șeful statului. Jacques Chirac a evidențiat apoi perioadele de coabitare, perioade în care socialistul François Mitterrand a fost obligat să colaboreze, de două ori, cu guvernele de dreapta. „O alternanță care ne-a demonstrat că acest mod de guvernare nu înseamnă neapărat criză politică și care a întărit, și mai mult, instituțiile noastre”, a mai spus șeful statului francez.

O biografie uimitoare

François Mitterrand s-a născut într-o familie burgheză și catolică de simpatizanți de dreapta. După ce este făcut prizonier de nemți, în timpul războiului, François Mitterrand evadează și revine în Franța, pentru a colabora, pentru puțin timp, cu guvernul pronazișt de la Vichy. Repede însă realizează greșeala și devine unul din cei mai de seamă membri ai Rezistenței franceze. La terminarea războiului este decorat cu *Legiunea de onoare* pentru meritele sale și face parte din primul guvern „liber” francez, condus de generalul Charles de Gaulle. Între 1947 și 1957 face parte din 13 guverne – atât de dreapta, cât și de stînga. Reputația sa de ambițios mai degrabă decît de om de convingeri va fi ștearsă, însă, în momentul instaurării, de către același general de Gaulle, a celei de-a 5-a Republici franceze, în 1958. François Mitterrand devine, atunci, cel mai aprig dușman al Constituției impuse de general. O „monarhie republicană” pe care o denunță de la bun început,

dar pe care, o dată ajuns la putere, a acceptat-o și pentru sine. Intrat, deci, în 1958, în opoziție, Mitterrand devine un adversar feroce. În 1965 reușește chiar să-l pună pe de Gaulle în balotaj la primul tur al prezidențialelor, dar pierde în turul doi. În 1971 devine prim-secretarul nou înființatului Partid Socialist și un an mai târziu semnează, alături de comuniștii francezi, „programul comun de guvernare”. În 1974 pierde a doua bătălie prezidențială în fața centristului Valéry Giscard d'Estaing, dar scorul obținut este foarte bun. Pe bună dreptate. În sfîrșit, a treia încercare, în 1981, îl aduce pe François Mitterrand la Palatul Elysée. Stînga revine la putere în Franța, pentru prima dată după 23 de ani de absență, și se va menține, cel puțin la nivelul suprem în stat, timp de 14 ani, un record în istoria Republicii franceze. Ultimul care a mai stat atîta la putere a fost... Napoléon Bonaparte.

Strategia „uniunii de stînga” este însă delăsătată o dată ce ajunge în saloanele aurite ale Palatului Elysée. Socialismul *la française*, sau mai bine zis mitterrandismul, ia naștere. Din șef de partid, Mitterrand vrea să devină „președintele tuturor francezilor”, garantul unității naționale. Abandonînd marile principii care fondează identitatea stîngii, Mitterrand inaugurează o nouă epocă. „Nu-mi fac din socialism cartea de capîtuș”, declara, de altfel, încă din 1982, François Mitterrand. Realitățile pieței libere, capitaliste, și rigoarea bugetară sînt acceptate de noul șef de stat. Între 1986 și 1988 și între 1993 și 1995, François Mitterrand inaugurează și, respectiv, reîncearcă, o nouă formă de guvernare: coabitarea. Statul este condus de un președinte de stînga și de un guvern de dreapta.

Ce se poate reține dintr-o viață atît de bogată

Fiecare are de ales. François Mitterrand a abolit pedeapsa cu moartea, a descentralizat structurile statului, dînd mai multă putere organelor locale. Liberalizarea undelor, apariția radiourilor și a televiziunilor private sînt fapte devenite realitate tot în anii

Mitterrand. O altă trăsătură marcantă a acestei ere este gustul fostului președinte pentru lucrările de arhitectură de mare anvergură și mai ales extrem de costisitoare: muzeul Marelui Luveru, Arcul de la Défense, muzeul Orsay și Marea Bibliotecă Națională, încă neîncheiate, sînt doar cîteva din monumentele ridicate de Mitterrand și care au suscitat numeroase polemici. Dar care demonstrează și atracția pe care acest om o avea pentru tot ce este cultural, o trăsătură pe care nu i-o neagă nici cei mai vehemenți dușmani. Celor cărora le place să-l critice pe fostul șef de stat le rămîn afacerile politico-financiare, care au marcat mai ales cel de-al doilea septenat al lui Mitterrand. Trecutul vichyst, încă neclar, al fostului președinte a marcat însă cel mai mult acești ultimi ani. Pe plan internațional, fostul șef de stat a fost un abil diplomat. Adversarii săi i-au reproșat puține lucruri, printre care faptul că nu a realizat la timp importanța căderii Zidului de la Berlin. Construcția europeană, alături de prietenul său, cancelarul german Helmut Kohl, fără doar și poate că nu s-ar fi realizat însă dacă „europeanul” Mitterrand nu s-ar fi bătut să o continue și să o întărească în cadrul Tratatului de la Maastricht.

Cinci decenii de viață politică nu se pot rezuma într-o pagină de revistă. Ar mai fi multe de spus, și de bine și de rău, despre defunctul președinte. Do-vadă stau cele 65 de cărți scrise, pînă acum, despre François Mitterrand. Cert este însă că luni dimineață s-a stins din viață un mare om, poate singurul care a marcat, alături de generalul de Gaulle, acest secol în Franța.

Revista „22” scoate la concurs următoarele posturi: procesare text/secretariat; difuzare/publicitate; interviuri: 11, 12 ianuarie după ora 12. la sediul din Calea Victoriei 120. Tel.: 311.22.08, 614.17.76.

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista „22” achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12: (pentru dolari în contul 4020253230, pentru mărci în contul 4020253231, pentru franci francezi în contul 4020253235, pentru franci elvețieni în contul 4020253233, pentru lire italiene în contul 4020253234) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (money order) pe adresa: revista „22”, Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

	1 an	6 luni	3 luni
- Europa occidentală:	80 \$	40 \$	20 \$
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
- Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 \$	20 \$	10 \$
- Israel	60 \$	30 \$	15 \$
- SUA, Japonia, Australia:	100 \$	50 \$	25 \$

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista „22” anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Erată: Dintr-o regretabilă eroare de traducere, în lista cu nominalizările revistei *Time* pentru „Oamenii anului 1995”, apărută în numărul trecut, la pagina 16, d-l Newt Gingrich figurează ca „purător de cuvînt al Camerei Reprezentanților”. D-l Newt Gingrich este, de fapt, liderul Camerei Reprezentanților.

Redacția: GABRIELA ADAMEȘTEANU (redactor-șef); RODICA PALADE (redactor-șef adjunct); ANDREI CORNEA (publicist comentator); HORĂȚIU PEPINE (șef secție politic); OANA ARMEANU (șef secție social); CEZAR PAUL-BĂDESCU (secretar general de redacție); DIANA TURCONI (social); DAN PERJOVSCHI (grafician); ALEXANDRU CIRIP (tehoredactor); RADU DOBÂNDĂ, LUCIAN PIUCĂ (corectori); MIRCEA IONESCU (șef serviciu difuzare și publicitate); CONSTANTIN SATALLA (difuzare); IULIAN STOIAN (procesare text); MIHAELA CUCU (publicitate).

Rubrici permanente: ILEANA MĂLĂNCIOIU (eseu), N.C. MUNTEANU (comentariu politic), ILIE ȘERBĂNESCU (comentariu economic), RALUCA STROE-BRUMARIU (Parlament), MARIAN CHIRIAC (săptămîna politică), CEZAR BALTAG, HARI KULLER (istoria religiilor), DAN C. MIHĂILESCU (cronică literară), MAGDA CĂRNECI, ERWIN KESSLER (cronică plastică).

Corespondenți: IOAN MUȘLEA (Cluj), DANIEL VIGHI (Timișoara), DINU MIHAIL (Chișinău), ION MIRON DAMIAN (Paris), ADRIAN NICULESCU (Milano).

Consiliul 22: MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, MIHAI ȘORA, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22”. Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, e-mail: r22@r22.sfos.ro

Manuscrisele nepublicate nu se restituie ISSN-1220-5761